

BS 1145

L3

V.4

1891

COMMENTARIA
IN
LIBRUM QUARTUM REGUM.

ARGUMENTUM.

Hebraei hunc librum jungunt libro tertio, et cum eo unum efficiunt. Verum Latini aptius dividunt, et hic quartum inchoant. Hic enim exiit prolapsus regni Juda, quod, sub Salomone ceterisque hucusque regibus, fuerat forte, amplum et opulentum. Porro libro primo Regum audivimus gesta Heli, Samuelis et Saulis per 80 annos; libro secundo gesta Davidis regis per 40 annos; libro tertio gesta Salomonis, Roboam, Abia, Asa et Josaphat, per annos 120; jam vero hoc libro quarto audiemus gesta Joram, Ochozia, Athalia, Joas, Amasia, Ozia, Joatham, Achaz, Ezechias, Manassis,

Amon, Josias, Joachaz, Joakim, Joachin et Sedecias per annos 304, ex Davide recta generationis serie successive descendunt; quibus in Israelive in decem tribus regnarunt Ochozias filius Achab, Joram, Jehu, Joachas, Joas, Jeroboam, Zacharias, Sellum, Manahem, Phaceia, Phacee et Osee, sub quo desiit regnum Israel anno sexti Ezechias, cum totus ejus populus a Salmanazar ductus est in Assyriam, ut audiemus cap. xviii, 10. Regnum vero Juda desiit anno ultimo Sedecias, cum ejus populus abreptus fuit a Nabuchodonosor in captivitatem Babylonicam, ut audiemus capite ultimo.

FONDO L. METERIO
VALVERDE Y TELLEZ

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ochozia agrotant, et de sanitate per nuntios consulenti Beelzebub, Elias per eosdem mortem denuntiat: mox, vers. 9, duos quinquagenarios ab eo ad se capiendum missos, igne caelesti cum 50 militibus comburit; tertio vero sibi supplicii parcat ac cum eo Ochoziam adiit, eique necem intentat. Moritur ergo Ochozia, eique succedit frater Joram.

1. Prevaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. 2. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, et agrotavit; misitque nuntios, dicens ad eos; Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hæc. 3. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbitam, dicens: Surge, et ascende in occursum nuntiorum regis Samarie, et dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendam Beelzebub deum Accaron? 4. Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias. 5. Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis? 6. At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, et dixit ad nos: Ite, et revertimini ad regem, qui misit vos, et dicitis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. 7. Qui dixit eis: Cujus figura et habitus est vir ille, qui occurrit vobis, et locutus est verba hæc? 8. At illi dixerunt: Vir pilosus, et zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbitæ est. 9. Misitque ad eum quinquagenarium principem, et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum; sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut descendas. 10. Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, et devoravit eum, et quinquaginta qui erant cum eo. 11. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende. 12. Respondens enim ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cœlo, et devoravit illum, et quinquaginta ejus. 13. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, et quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, et precatus est eum, et ait: Homo Dei, noli despiciere animam meam, et animas servorum tuorum qui mecum sunt. 14. Ecce descendit ignis de cœlo, et devoravit duos principes quinquagenarios primos, et quinquagenos qui cum eis erant; sed nunc obsecro ut misereris animæ meæ. 15. Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, et descendit cum eo ad regem. 16. Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendam Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogari sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. 17. Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, et regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Juda: non enim habebat filium. 18. Reliqua autem verborum Ochozias, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

1. PREVARICATUS EST AUTEM MOAB IN ISRAEL.—id est, ut vertit Chaldaeus, Moabites rebellavit in Israel, puta Ochozias filio Achab, qui regnabat in Israel. Cum enim viderent Achab in prelio cœsum, et

exercitum ejus dissipatum, ac Ochoziam juvenem, animos sumpserunt, et ei, cui lucusque subjecti fuerant, rebellaverunt, negando tributum, sibi que proprium regem constituerunt: sicut sub idem tempus Idumæi a Davide subacti rebellaverunt Joram regi Juda, ut audiemus cap. vii. Ita Abulensis.

2. CECIDITQUE OCHOZIAS (filius Achab rex Israel) PER CANCELLOS CœNACULI SUI, — id est per fenestras cancellatas et reticulatas tabulati, inquit Pagninus, Vatablus et alii. Aut « cœnaculum » vocat solarium sive lectum, quod in Palestina erat planum, ut in eo ambulare, cenare, dormire possent. Porro hoc lectum circumcirea cingebatur lorica sive muro, ne quis incaute ex eo laberetur juxta legem *Deuteronomii* xxii, 8. Murus hic reticulatus et emacellatus erat, ex quo, falsiscentibus vel ruptis cœnellis, lapsus est Ochozias. Ita Sanchez.

Tropologicæ, Eucherius, inquit, rex Samarie, qui se a domo David separavit, et per cancellos decidit, hoc significare videtur: quod hæretici, sive schismatici, etsi aliquam bonæ actionis arcem conscendere videntur, quia tamen compagem Ecclesie unitatis non habent, quasi patentibus et non solidis laterum presidibus, semper ad vitiorum infirma relabuntur, dum divino destituti auxilio suæ pertinaciæ fastu intereunt.

CONSULITE BEELZEBUB DEUM ACCARON. — Septuaginta, consulite Baal muscam, deum Accaron. Josephus, consulite Myodis (id enim Deo nomen erat) oraculum: nota est musca, inde Myodes est deus muscarum, qui scilicet invocabatur ad abigendas muscas, quibus abundabant Accaronites ob solum humidum et calidum, ex maris vicinia. Idem dicebatur Jupiter *ἄσπερος*, teste Pausania, lib. V, et Plinio, libro XXX, cap. vi, ubi *Myodem* vocat Achærem, forte quia in Accarone, ut hic dicitur, colebatur. Simili modo colebatur deus smitheus, ad abigendas mures, hos enim tarentenses vocant Smitthas; et Parnopius ad abigendas pannopis, id est culices, vel, ut alii volunt, locustas, teste Pausania in *Atticis*. Gentiles enim rebus omnibus deos præferebant, adeoque colebant Febrim, Cloacinam, Pavorem et Pallorem quasi numina, teste S. Augustino, lib. IV *De Civit. Dei*, cap. xvi et xxiii. Sic *Beelzebub* Hebraice idem est quod *Baal* sive *Beel* et *Bel* זבוב *Zebub*, id est musca, vel *Baal Musca*, ut vertunt Septuaginta; idolum enim hoc instar muscæ erat efformatum, ait Nazianzenus, lib. II *Contra Julianum*, et Theodoretus, *Quæst. III*. Hinc et Philastrius inter hæreses numerat « Myolatræ, » id est muscæ adoratores, sive « Muscæ accaronitas, » hæresis 13. Vide dicta *Math. x, 23*. Quibus adde nonnullos cum Serario sentire, quod *Beelzebub* sive *Myodes*, id est *Deus muscæ*, fuerit libidinis deus, aut dea quepiam, ob impudicitiam et libidinem que in muscis notatur; unde Lucianus in *Encómio muscæ* tradit olim fuisse meretrici-

ces, quæ muscæ vocabantur. Insuper dii (dæmones) omnes propter multitudinem, insolentiam, impudicitiam, mordacitatem, sordes, fetorem, muscæ vocari possunt: unde hoc sæculo dæmon specie magnæ muscæ vel crabronis involans in eum, qui relicta fide orthodoxa Anabaptismum profitebatur, illico eum quasi possidens, S. Scripture peritum efficiebat, eumdemque hac peritia privabat, si ab Anabaptismo ad fidem rediret, uti oculati testes narrant. Rursus dæmones « muscæ » vocantur, quia, ut ait, lib. *De Sacrificiis*, Lucianus, « victimarum sanguini muscarum instar inhiarent. Adde, in Gentilium vates, muscæ instar dæmones quandoque involasse, ut oraculis ederet; quemadmodum Sacerdotale Romanum tradit, eum interdum ad emergitum obsidendum accedere. Hinc igitur apud Judæos, qui contemptum et detestabilis erat, vocatur *Beelzebub, Math. cap. xii*. Ipse dæmonum princeps, *Math. xii*, tuncquam omnium sacratissimus, impudensissimus, contumptissimus, » ait Serarius; aut quia *Myodes* erat *Jupiter ἄσπερος*, ut dixi; Jupiter autem est deorum omnium primus et princeps.

Tropologicæ, colunt Beelzebub, id est deum muscam vel muscarum, impudentes, luxuriosi, insolentes, inquieti, litigiosi. Audi S. Gregorium lib. VIII *Moral.* cap. xxx, explicantem quartam Egypti plagam, quæ fuit muscarum, *Eccl. vii, 21*: « Egyptus, quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens et inquietum animal est, in qua, quod aliud, quam insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Unde alias dicitur: Muscæ morientes perdunt suavitatem unguentii; quia cogitationes superflue, quæ assidue in animo carnalia cogitant, et nascuntur et deficiunt: eam suavitatem quæ unusquisque intrinsecus per spiritum est, perdunt: quoniam integritate ejus perfrui non permittit. Egyptus ergo muscis percutitur; quia eorum corda quæ terrenam vitam diligunt, quæ desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, et ad quietis furtivæ desiderium non levant tur. Unde cum ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eiecit, et post in eo virtutum dona mira disponit. » Plura de muscarum symbolis dixi *Eccl. x, 1*, ad illa: « Muscæ morientes perdunt suavitatem unguentii. »

4. QUAM BREVI (quia scilicet relicto Deo consulto Beelzebub) etc., MORTE MORIERIS.—Elias intendit mortem Ochozias ob consultum dæmonem; quod notent illi qui consulunt divinos et magos; hos enim Deus plerumque morte æterna et sæpe temporali. Sic enim Saul occisus est in prelio, eo quod consulisset Pythouissam, I *Reg. xxvii, 16*. Sic Achab telo confossus est, quod a pseudopropheta Baal eventum belli esset sciscitatus, lib. III *Regum* capite ultimo. Est enim hæc consultatio scelus grave, et Deo valde injurium; quia per illud prescientia futurorum et divinatio adiungitur

4 ejus divinitati, cui propria est, ac traditur diabolus. Unde Deus ostendit quam acriter hanc sui contumeliam sentiat, dum eam tam atrociter castigat.

8. **VIR PILOUS ET ZONA PELLICEA ACCINCTUS.** — Incedebat enim Elias intonsus, proluxa barba et capillis, hispido vestitu et piloso, puta melote, sive pelle ovina vel caprina intonsa circumdatus, et zona pellicea accinctus, id est corio non apparato, sed adhuc piloso et villosa, quasi eremita mundi contemptor, et paupertatis priscere simplicitalis amator. Vide Cassianum, libro I *Instit.* cap. 1. Fabulatur R. Eliezer cap. XXXI. zonam hanc Eliae fuisse ex pelle illius arietis, quem pro Isaac immolavit Abraham, *Genes.* XXII.

9. **HOSSO DEI,** (ironice ita eum vocat. *q. d.* O Elia, qui te vocas factasque virum Dei) **REX PRECEPTI ET DESCENDAS** — ex vertice montis Carmeli ad nos, ut te quasi captivum deducamus ad regem Ochoziam, cui mortem prænuntiasti, ut hujus funestis oraculi rationem reddas, et penas luas. Itaque quinquagenarius hic peccavit primo impietate, quia impietati Ochoziae volentis Eliam castigare consensit, ejusque fuit administer. *Secundo,* fastu, quia imperiose et superbe quasi regii mandati executor jussit eum descendere; ideoque ab Elia in o a Deo igne celesti sideratus occubuit.

10. **RESPONDENSQUE ELIAS DIXIT QUINQUAGENARIO:** **SI NOMO DEI SUM, DESCENDAT IGNIS DE COELO ET DEVORET TE ET QUINQUAGINTA TUOS.** — Elias titulum ironiceum sibi datum, serium efficit, eumque in caput dicentis per seriam vindictam retorquet. Unde nota: pro *Dei* Hebraice est, *Elohim*, quae vox significat Deum qua judicem et vindicem, *q. d.* Si ego sum minister *Elohim*, id est summi judicis et vindicis, ut tu ironice dixisti, ipse *Elohim* me, ut summi ministrum, defendat, ac punit tuam insolentiam et violentiam qua me ejus ministrum vis capere, et ad regem invitum pertrahere. Haec enim violentia in Deum ipsum, qui meus est haereditarius et Dominus, redundat. Quare hanc sui, imo Dei injuriam Elias ultus est, spiritu vehementi

ignem e caelo devocans. Idem faciet in fine mundi cum Enoch decertans contra Antichristum ejusque assecelas; unde *Apocal.* XI, 5, de utroque dicitur: « Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore (jussu) eorum, et devorabit inimicos eorum, » et *Eclii.* cap. XLVIII, vers. 1: « Surrexit Elias propheta, quasi ignis et verbum ipsius quasi facula ardebat, » et vers. 3: « Dejecit ignem de caelo ter. » Vide ibi dicta.

Symbolice, S. Ambrosius, lib. *De its qui mysteriis initiantur*, IX, cum Elia comparat sacerdotem consecrantem Eucharistiam. Sicut enim Elias igne celesti consumpsit quinquagenarium eum suis, sic sacerdos, vi divina verborum Christi, consumit substantiam panis et vini, illamque in Christi corpus convertit: nam, ut ait Lanfrancus *Contra Bereng.*: « Si tantum valuit sermo Eliae, ut ignem de caelo deponeret; non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? »

11. **FESTINA, DESCENDE.** — Impudentior fuit hic secundus pentacontarchus prioris; tum quia auditio ejus supplicio non respuit, tum quia auxilii impudentiam, addendo: *festina*; ideoque eadem poena plexus, ac igne celesti consumptus est.

14. **OBSECO UT MISEREARI ANIME MEAE.** — Hic tertius duorum precedentium supplicio territus, et sapientior factus, fit supplex Eliae: unde non audit petere dicereque ut descendat, sed miseriam diam postulat, ut scilicet sibi parcat, et dicat quid sibi facti sit opus: quid scilicet regi renuntiare debeat. Quare ei Elia non tantum peperit, sed et momente Angelo ultro se comitem ad regem adiunxit.

17. **HIGNAVIT (in Israel) JORAM FRATER EIUS PRO EO, ANNO SECUNDO JORAM FILII JOSAPHAT REGIS JUDAE.** — qui scilicet cum patre Josaphat adhuc vivente, sed eunte cum Achab ad pugnam contra Syros, ideoque absente, regnabat in Jerusalem, de quo cap. III, vers. 1. Casus enim Achab in bello, illico successit ei in regnum filius Ochozias, et eo primo regni sui anno e morbo moriente, frater ejus Joram.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Elia curru igneo rapitur in caelum; suclamat ei Eliseus: pater mi! curru Israel et auriga ejus. Moz, vers. 14, pallio Eliae dividens Jordanem, sicco pede eum pertransiit. Inde, vers. 19, aquas pessimas immisso sale persanat. Denique, vers. 23, pueros 42 sibi insultantes: Ascende, calve, inmissis duobus ursis dilacerat.

1. Factum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in caelum, ibam Elia et Eliseus de Galgalis. 2. Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me asque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel, 3. egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad

Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: et ego novi, silete. 4. Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Jericho, 5. accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego novi, silete. 6. Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter, 7. et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui et steterunt econtra, longe: illi autem ambo stabant super Jordanem. 8. Tulitque Elias pallium suum, et involvit illud, et percussit aquas quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum. 9. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, ambo pariter. 10. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus. 11. Qui respondit: si autem non videris, non erit. 12. Dixitque Eliseus: Postula tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit. 11. Cumque pergerent, et incedentes sermocinarentur: ecce currus igneus, et equi ignei dividerunt utrumque; et ascendit Elias per turbinem in caelum. 12. Eliseus autem videbat, et clamabat: Pater mi, pater mi! curru Israel et auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, et scidit illa in duas partes. 13. Et levavit pallium Eliae, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis, 14. et pallio Eliae, quod ceciderat ei, percussit aquas, et non sunt divisa, et dixit: Ubi est Deus Eliae etiam nunc? percussitque aquas, et divisis sunt huc atque illic, et transiit Eliseus. 15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho econtra, dixerunt: Requievit spiritus Eliae super Eliseum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in terram, 16. dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, et quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus Domini, et projecit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. 17. Coegeruntque eum, donec acquiesceret, et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quassissent tribus diebus, non invenerunt. 18. Et reversi sunt ad eum; et ille habitabat in Jericho, et dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere? 19. Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus, optima est, sicut tu ipse, domine, perspicias; sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis. 20. At ille ait: Afferte mihi vas novum, et mitte in illud sal. Quod cum attulissent, 21. egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, et ait: Haec dicit Dominus: Sanavi aquas has, et non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. 22. Sannate sunt ergo aquae usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quod locutus est. 23. Ascendit autem inde in Bethel, cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, et illudabant ei, dicentes: Ascende, calve; ascende, calve. 24. Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini; egressique sunt duo ursi de saltu, et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros. 25. Abiit autem inde in montem Carmeli, et inde reversus est in Samariam.

2. **SEDE HIC.** — Elias ex modesta et humilitate voluit occultare suum raptum, ideoque Eliseum a se dimittere. Dona enim Dei, quae pertinent ad aliqualem, inquit Abulensis, personae excellentiam, occultari debent, ne homines videantur in eis gloriari; quia Dei est ea manifestare, ut hic manifestavit raptum Eliae per filios prophetarum. Quocirca Elias non tam praecipit, quam hortatur Eliseum, dicens « sede, » id est mane « hic; » non est necesse ut me comiteris. Verum Eliseus sapienter ab Eliae latere discedere noluit, ut eius benedictionis fieret particeps et zeli spiritusque haeres; unde ait: **VIVIT DOMINUS, ET VIVIT ANIMA TUA (id est juro per vitam Dei et animae tuae), quia (quod) non derelinquam te.** — Hinc liquet Deum Eliseo revelasse Eliam prophetam rapiendum fore, illique suggestisse ut caveret, ne eum desereret. 3. **EGRESSI SUNT FILII PROPHETARUM.** — Erant hi discipuli Eliae, Elisei, alioquinque prophetarum, qui quasi viri religiosi totos se dabant Deo: quorum multa jam erant collegia in Galgalis, Bethel,

Jericho, Carmelo, etc., ab Elia et aliis instituta, ideoque Elias ante raptum ea hic visitavit, ut suos alumnos in vera fide, et aspero vite cremitice instituto confirmaret, ultimaque salutis et perfectionis monita eis daret, et Eliseum successorem suum promulgaret. Exhortationem Eliae ad eos graphicè hic representat Salianus. Porro inter eos erant aliqui veri prophetae, qui hic raptus Eliae revelationem a Deo exceperunt, eamque Eliseo et aliis revelarunt, ut patet ex sequenti.

Vers. 7. 7. ILLI AUTEM (Elia et Eliseus) STABANT SUPER (id est juxta) JORDANEM, — ut cum Elia divideret, et sicco pede transiret.

Vers. 9. 9. OBSECO UT FIAT IN ME DUPLEX SPIRITUS TUUS. — « Duplex, » id est duplo major, aunt nonnulli cum Theodoro, Quæst. VII. et Grecis, Accedit B. Petrus Damiani, serm. 2 De Nativ. S. Joannis

De hoc spiritu. Baptista. « In Eliseo, ait, fuit duplex Elia spiritus, non meritorum cumulo, sed exhibitione miraculorum, quia 24 miracula fecit, cum Elia fecerit 42 duntaxat, » licet alii pauciora numerent. Unde Anastasius Nicenus, Quæst. LV. numerat Eliae signa septem, Elisei vero 14. Accedit S. Ambrosius, serm. 2 De Eliseo, qui exclamat: « O hereditas pretiosa, in qua plus heredi relinquatur quam habetur; plus consequitur qui accipit, quam possidet qui largitur! Pretiosa plane hereditas, que, — utra patre transfertur ad filium, meritorum quodam fenore duplicatur! Igitur Elia, cum simplicem sanctitatis ipse haberet spiritum, Eliseo duplitem dereliquit. Mirum ergo in modum plus Elia gratie dimisit in terris, quam secum portavit ad caelos: et licet ipse ad altiora totus transfertur corpore, apud filium tamen majore manet sanctitate. » Alii: « duplex, » inquit, respectu tertie partis residue; ita ut si spiritus Elia in tres divideretur partes, Eliseus postularit sibi duas, idque videtur innuere: os duorum, quod est in Hebræo. Unde Pagninus vertit: *Fuit mensura duorum partium de spiritu tuo super me.* Melius alii: « duplex tribuunt Elia, q. d. Oro, o Elia, ut tuus spiritus duplex, id est multiplex, validus et eximius, in me derivetur, ut, te abeunte, ego quasi filius tibi in spiritu tuo eximio, quasi in hereditate spirituali succedam, eodemque zelo, quo tu, cultum vero Dei contra Baudas propagem. Unde Angelorum: « Spiritus duplex, inquit, est spiritus prophetae et miraculorum. » Probatur id primo ex Hebræo qui habet: *Os duorum in spiritu tuo fiat mihi;* prii originis enim duplitem habebat portionem hereditatis paterna, ceteri vero filii simplicem et unam duntaxat, q. d. Peto ut ego quasi primogenitus tuus, o Elia, tibi in utroque tuo spiritu succedam. Secundo, quia Eccl. XLVIII, 4, dicitur de Elia: « Quis poterit gloriari ut Elia? » Ergo ille majori fuit spiritu, quam Eliseus; tertio, quia ibidem vers. 13, dicitur: « Et tu Eliseo completus est spiritus ejus. » Vide ibi dicta.

Secundus. « Alii: « duplex, » inquit, respectu tertie partis residue; ita ut si spiritus Elia in tres divideretur partes, Eliseus postularit sibi duas, idque videtur innuere: os duorum, quod est in Hebræo. Unde Pagninus vertit: *Fuit mensura duorum partium de spiritu tuo super me.*

Tertio. Melius alii: « duplex tribuunt Elia, q. d. Oro, o Elia, ut tuus spiritus duplex, id est multiplex, validus et eximius, in me derivetur, ut, te abeunte, ego quasi filius tibi in spiritu tuo eximio, quasi in hereditate spirituali succedam, eodemque zelo, quo tu, cultum vero Dei contra Baudas propagem. Unde Angelorum: « Spiritus duplex, inquit, est spiritus prophetae et miraculorum. » Probatur id primo ex Hebræo qui habet: *Os duorum in spiritu tuo fiat mihi;* prii originis enim duplitem habebat portionem hereditatis paterna, ceteri vero filii simplicem et unam duntaxat, q. d. Peto ut ego quasi primogenitus tuus, o Elia, tibi in utroque tuo spiritu succedam. Secundo, quia Eccl. XLVIII, 4, dicitur de Elia: « Quis poterit gloriari ut Elia? » Ergo ille majori fuit spiritu, quam Eliseus; tertio, quia ibidem vers. 13, dicitur: « Et tu Eliseo completus est spiritus ejus. » Vide ibi dicta.

Vers. 11. 11. SI VIDERIS ME, QUANDO TOLLAR A TE, ERIT TIBI

QUOD PETISTI: SI AUTEM NON VIDERIS, NON ERIT. — Ratio hujus conditionis a Deo et Elia proposita Eliseo fuit, ut magis accenderet Elisei desiderium et studium, itaque eum prepararet ad tantum spiritus Eliae duplicis donum, utque ipsius Eliae preces crescerent pro Eliseo, proque hoc spiritu ei impetrando, ad ipsius et totius Israelis honorem. Erat enim uterque incertus an Eliseo presente raperetur Elia, ut ejusdem spiritus heres et successor fieret. Ita S. Chrysostomus, hom. 1 in Acta; qui et addit Eliam hic prefigurasse Christum, qui non statim post resurrectionem misit Spiritum in Apostolos, sed voluit prius eos videre suam ascensionem in caelum, indeque decimo die, puta in festo Pentecostes, misit in eos Spiritum Sanctum, ut ad eum per plures dies se compararent.

11. ECCE CURRUS IGNEUS, ET EQUI IGNEI DIVERTUNT UTROQUE. — Non erat hic currus vere igneus, sic enim adussisset Eliam; sed habebat formam et speciem ignis, sicut habent meteora in aere formata. Erant enim revera Angeli, qui assumptis formam ignis, sursum vehebant Eliam, juxta illud: « Qui facis Angelos tuos spiritus, et ministros tuos ignem urentem. » Psal. CLII, 4. Fuit ergo hic ignis aër crassior, splendens, rubescensque ut ignis, ait Abulensis, Quæst. XVII. Serarius et alii. Hic ergo currus igneus ab Angelis ex nubibus fuit formatus, quo Elia, quasi triumphator et civis caeli, raptus est in altum. « Ignis enim currus congruebat igneo Eliae animo, ad eum vehendum in caelum, » ait S. Chrysostomus, hom. 1 De Elia. Item officio ad quod Elia reservatur, videlicet ad preveniendum secundum Christum ad judicium adventum. Plures alias hujus currus raptusque causas litterales, allegoricas, tropologicas et analogicas recensit Eccl. XLVIII, 9, ad illa: « Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. » Porro Eliae hoc curru igneo non tantum de Achab, Jezabele et idololatris, sed et de morte, ipsoque igne triumphavit: fuit enim hic currus triumphi, uti fuit currus Cherubim Ezrahieles. Ait nosler Prado ibidem, q. d. Par est ut tu, o Elia, qui in vita imperaveras igni in caelo, jam ab igne quasi ejus imperator et triumphator, veharis in caelum: unde patet quam inepte dicit R. Kimchi, Eliam in sphaera ignea ab igne fuisse consumptum. Audi S. Ambrosium, serm. 2 De Eliseo: « Elia magister Elisei nonne Angelis ducentibus raptus ad caelum est, et quadriga ignea impositus quasi in quadam triumpho victor ascendit? Victor enim existerat non gentium barbararum, sed secularium voluptatum. Significandi graviore inimici sunt pravi mores, quam hostes infesti: ut facilius intelligamus hoc tempore malignitatem hostium vinci posse, quam morum. »

ET ASCENDIT ELIAS PER TURBINEM IN CAELUM. — Septuaginta, et assumptus est Elia in commotione usque ad caelum. Chaldaeus, ut summitatem caelorum, Eccl. cap. XLVIII, 9, habetur: « Qui receptus es

Vers. 11. Currus igneus quis?

in turbine ignis. » Graece in *δύρατι*, id est *procella ignea*. Videtur ergo Deus emisisse fulgetra, coruscationes et fulgura, similesque ignea procellas, quae Eliam raperent et veherent in caelum. Unde Vatablus ibidem vertit: *Qui procella ignea sublatu sis in curru equorum ardentium*. Sic ergo Elia turbine sive vento impellente, curru igneo vehente, et Angelo auriga utrumque moderante, vectus est in caelum, ait Abulensis, Vatablus, Serarius, Salianus et alii. Aud' S. Ambrosium in *Symb. Apost.* sub finem: « Enoch translatus est, inquit, ne videret mortem: similiter et Elia in corpore isto positus, curru igneo, id est Angelorum subvectione, qui sunt spiritus et flamma ignis, qui faciunt voluntatem Dei, in illa commotione usque ad caelum assumptus est. » Auctor *mirabilium Scripturae*, lib. II, cap. XXXI: « Jam jamque Elia igneo curru receptus velut ad caelum, considerante Eliseo, rapitur. » Rursus Ambrosius, lib. *De Nabuthæ*, cap. XIV: « Cum reciperetur Elia, et curru quasi ad caelum ferretur, clamavit ad eum Eliseus: Pater, pater, agitor Israel, et eques ejus, hoc est, qui populum Domini bono ductu regas, constantia merito hos accepisti currus, hos equos ad divina currentes, quia moderatorem te humanarum mentium Dominus comprobavit. Ideo tanquam boni auriga certaminis, victor aeterno premio coronaris. »

IN CAELUM. — Septuaginta, vers. 1, vertunt quasi in caelum. Hinc primo nonnulli censent Eliam vere raptum in caelum, non aereum, sed aethereum, ibique quasi caelitem degere. Ita Dorotheus in synopsis, cap. *De vita Elia*; S. Hieronymus in cap. IX *Anos*; S. Ambrosius, lib. *De Paradiso*, cap. III; Aleimus; lib. IV. et Serarius. Secundo alii censent Eliam raptum « in caelum, » id est in aereum, indeque traductum in paradisi terrestrem; in illum enim raptus fuit Enoch, Eccl. XLVIII, 7. Ita Irenæus, lib. V, cap. v, S. Justinus, Quæst. LXXXV, Isidorus, lib. *De arte et obitu Sanctior.* cap. v, S. Thomas, I part. Quæst. CII, art. 2. Tertio alii censent Eliam ductum in secretam aliquam terrae regionem. Ita S. Gregorius, hom. 29 in *Evang.* et Rupertus, lib. III *De Trinit.* cap. XXXII. Quarto, certius alii dicunt incertum esse Elia et Enoch locum. Ita S. Chrysostomus, hom. 22 in *epist. ad Hebr.*, ibique Theophylactus et Eucœmetius, S. Augustinus, *De gratia Christi*, cap. II et III, S. Cyprianus, *De nominibus Sion et Sina*, Theodoretus, Quæst. XLV in *Genes.* sive ergo in terra, sive in aere sit Elia, vitam agit quietam et sanctam, in jugi Dei contemplantione, uti ex S. Augustino ostendit *Genes.* v, 22.

EX HOC ELIAE RAPTO IN CAELUM, poetas accepisse fabulas de solis quadriga assertit Beda, Quæst. XXXVII, et S. Chrysostomus, hom. 1 *De Elia*; ubi docet Eliam dici quasi *duos*, id est solem, imo ab Elia solem dictum esse *duos*.

Analogice, raptus Elia fuit expressus lypus accessus Christi in caelum, uti docet S. Bernardus,

serm. 3 et 6 *De Ascens.* ac S. Gregorius, hom. 29 in *Evang.* quem audi: « In caelum aereum Elia sublevatus est, ut in secretam quamdam terrae regionem repente dueretur, ubi in magna jam carnis et spiritus quiete viveret, quousque ad finem mundi redeat, et mortis debitum solvat. Ille etenim mortem distulit, non evasit. Redemptor autem noster, quia non distulit, superavit: eamque resurgendo consumpsit, et resurrectionis suae gloriam ascendendo declaravit. » Deinde Christi ascensum praefert rapti Eliae, subjiciens: « Notandum quoque est quod Elia in curru legitur ascendisse: ut videlicet aperte demonstraretur, quia homopitrus ad juliorio indigebat alieno. Per Angelum quippe facta illa et ostensa sunt adjumenta: quia nec in caelum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturae suae infinitus gravabat. Redemptor autem noster non curru, non Angelis sublevatus legitur: quia is qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua virtute ferebatur. Illo etenim revertebatur ubi erat: et inde redibat ubi remanebat; quia cum per humanitatem ascenderet in caelum, per divinitatem suam et terram pariter coninebat et caelum. » Et nonnullis interjectis: « Nam Enoch translatus, Elia vero ad caelum subvectus esse memoratur; ut veniret postmodum, qui nec translatus, nec subvectus caelum aethereum sua virtute penetraret. »

Addit deinde in hisce tribus sensim cravisse castitatem et sanctimoniam usque ad summum: « Translatus namque est Enoch, inquit, et per coelum genitus, et per coelum generans. Raptus est Elia per coelum genitus, sed non per coelum generans. Assumptus vero est Dominus, neque per coelum generans, neque per coelum generatus. »

Denique Elia et Enoch jam sunt aeternitatis candidati, et paradisi (sive illius primi, de quo *Genes.* II, sive alterius similis aut melioris) coloni, confirmati in gratia, ait Francisus Suarez: ac licet non videant deum, nec sint Beati, multa tamen a Deo hinc et solatia hauriunt; versantur enim quasi « in atrio domus Domini. » Unde crebrius ab Angelis, quam ceteri mortales visitantur, cum eisque colloquantur. Hinc et vivunt ex verbo Dei, sine cibo et potu corpore. Deus enim eos conservat incorruptos (aeque ac vestes eorum, uti servavit vestes Hebraeorum per 40 annos in deserto) sanos, vegetos, alacros, et de suo gradu, statu et officio gaudentes et exultantes. Juges enim agunt gratias Deo, quod soli ipsi duo ex tot millibus hominum electi sint, qui in fine mundi pro Christo contra Antichristum certaturi sint, ac gentes et Judaeos conversuri, tandemque martyrio glorioso coronandi, quoque fidem et spem resurrectionis sua translatione, incorruptione et longevitate hominibus persuadeant, et reipsa representent.

An sint in statu merendi necne, problema est

Vita Eliae jam finita.

An mors aetur?

Affirmant Abulensis, *Quest.* XLIV, Viegas in cap. XI Apoc. eom. 3, Malvenda, lib. IX *De Antichristo*, cap. v. Henriquez, lib. ult. *De fine hominis*, cap. XXIII, et alii. Ratio est, quia adhuc sunt viatores, ac cum differatur eorum beatitudo, quo aliis eorum coevis jam pridem data est, videtur hujus dilationis vicia eis concessa facultas augendi sua merita. Negant Franciscus Suarez, tom. II in III part. disp. LV, sect. 1, Vercrius, lib. VII in *Genes.*, disp. *De Enoch*, *Quest.* V, Gabriel Vasquez, I II, disp. CCXVI, cap. 1, et alii. Ratio est, quod raptus eis reputetur quasi mors, in qua cessat omne meritum: et quia aliqui ipsi continue augendo sua merita per tot annorum millia, omnes sanctos gratia et gloria superabat, excepta B. Virgine.

12. ELISEUS AUTEM VIDERAT ET CLAMABAT: PATER MI, PATER MI! CURRUS ISRAEL ET AURIGA EJUS. — Hebraice, *currus Israel et equites ejus*; Septuaginta, et *equus ejus*, q. d. Vale, o Elia, pater mi, qui eras totum robur Israelis, ac magis Israelem jувabas tuo zelo et oratione, quam magna currum et equitum multitudine. Ita Procopius, Vatablus, Cajetanus et alii.

Unde Chaldaeus vertit: *Magister mi, magister mi, qui melior eras Israelitae oratione tua curribus et equitibus*. Sic et Joas rex, visitans Eliseum morientem, ei succlamavit cap. XIII, 14: *Pater mi currus Israel et auriga ejus*. Talis enim post Eliam fuit Eliseus.

Tropologie, Elia, id est doctor et praedicator mores populi corrigens, currus est: quia eum tolerando portat: auriga, quia eum exhortando agit. Audi S. Gregorium, lib. II in *Ezech.* hom. 21: *Quid est, quod Elia currus Israel et auriga dicitur, nisi quia auriga agit, currus portat? Doctor ergo qui mores populi et per patientiam sustinet, et sacri eloquii verbis docet, et currus dicitur et auriga. Currus, quia tolerando portat; auriga, quia exhortando agit. Currus, quia mala sustinet; auriga, quia populum bonis admonitionibus excoert.* Hinc et S. Cyrillus in *Collectan.*: *«Currus, inquit, significat excelsum et illuminatam vite rationem Eliae.»* Rursum S. Ambrosius, lib. *De Isaac*, cap. VIII: *«Currus, inquit, est anima sancta, auriga et agitator est Christus; equi sunt quatuor, prudentia, temperantia, fortitudo, justitia; hi animam ad caelum evehunt. Velociores, inquit, prudentia tardat, justitia admonet flagello proprio segiores; temperantia mansuetiores, fortitudo duriores reddit: novit copulare discordes, ne forte currum suum dissipet. Itaque licet intelligibili spectacula videre unquamque animam eum summo certamine ad caelum rapi, festinantem equos, qui priores perveniunt ad brachium Christi, quorum prius imponentur palma cervicibus. Isti sunt equi subjecti fidei jugo, adstricti vinculo caritatis, justitiae frenis, retinaculis sobrietatis.»*

Politice: *«currus Israel et auriga ejus,»* est princeps, qui sustinet quasi currus onera Reipub-

licae et populi, ac dirigit, ut auriga, jugones: aurigatur, et praesidet, et simul bajulat et portat. Princeps et prelatus ergo sit ut mater, quae regit et portat infantem. Hinc princeps Hebraice dicitur: *יְהוָה nasha, q. d. portitor, bajulus, qui populi onera levat. Sic Isaac IX, de Christo dicitur: «Cujus imperium super humerum ejus.»*

Moraliter hic significat quo 1, si te totum divino imperio subdidideris, facile a tuis subditis debita obsequia impetrabis. Elia per turbinem in caelum abeunte, exclamat de terra Eliseus: *«Pater mi, pater mi! currus Israel et auriga ejus.»* Currum appellat simul et aurigam; currum, qui regitur; et aurigam, qui regit: ut ostenderet eum optimi principis munia explevisse, quod non solum alios prudenter regebat, sed etiam seipsum ab ipso Deo regi facile patere. Unde Lyramus in Commentario morali ad I lib. *Reg.* cap. IX: *«Currus, inquit, qui ducitur, hic ponitur primo: et auriga, qui ducit, secundo: ad ostendendum quod ille bene ducit regendo, qui primo fuit ductilis in obediendo.»*

Queres quo anno, mense et die Elia sit raptus in caelum. Respondeo, raptus est ante finem regni Josaphat: nam ejus gesta hucusque audivimus et audiemus cap. seq., ubi post Eliae raptum, coram eo prophetauit Eliseus. Videtur ergo raptus paulo post mortem Ochozias regis Israel, quam ipse ei praedixerat cap. 1: post illam enim statim ejus raptus hoc cap. II, subiungitur. Mortuus est autem Ochozias anno regni sui secundo, qui fuit regni Josaphat annus 18, et filii ejus Joram cum patre regnantis secundus, ut patet hoc libro, cap. III, vers. 17, et lib. III, cap. ult. vers. 32. Unde Sallianus, Genebrardus et alii asserunt Eliam raptum sub annum 19 regni Josaphat, qui fuit a creato mundo, ait Sallianus, annus 3139, post raptum Enoch 2162, ante Christi ortum 914. Hisce fere consentiunt Hebraei in Sedor Olam, Josephus, Abulensis, Tornicellus, Serarius et alii. Hoc ergo anno Christi 1638. Elia a raptu suo agit annum 2532. Inde Syri, cum longam et felicem alicui vitam precantur, optant ei Eliae annos et vitam. Vitae enim adhuc Elia et vivit usque ad finem mundi, auriga et agitator est Christus; equi sunt quatuor, prudentia, temperantia, fortitudo, justitia; hi animam ad caelum evehunt. Velociores, inquit, prudentia tardat, justitia admonet flagello proprio segiores; temperantia mansuetiores, fortitudo duriores reddit: novit copulare discordes, ne forte currum suum dissipet. Itaque licet intelligibili spectacula videre unquamque animam eum summo certamine ad caelum rapi, festinantem equos, qui priores perveniunt ad brachium Christi, quorum prius imponentur palma cervicibus. Isti sunt equi subjecti fidei jugo, adstricti vinculo caritatis, justitiae frenis, retinaculis sobrietatis.»

Politice: *«currus Israel et auriga ejus,»* est princeps, qui sustinet quasi currus onera Reipub-

Denique Elia in multis fuit typus Christi, ut ostendunt Patres, praesertim S. Cyprrianus, lib. *De Spiritu Sancto*, et S. Augustinus, serm. 201 *De Temp.*, atque ex his exacte notat Sallianus, anno mundi 3139, num. 33 et seq.

Successit Eliae Eliseus dignus tanto magistro discipulus, annos natus 40, qui sub sex regibus India scilicet sub Josaphat, Joram, Ochozia, Athalia, Joas et Amasia (quibus synchroni et coevi fuerunt Iehu, Joachas et Joas regnantes in Israel) prophetauit per annos 66, mortuusque est anno aetatis 106, qui fuit annus Amasiae regis octavus, mundi 3204, ante Christum 849, ut ex S. Cyrillo, lib. *Contra Julianum*, et Clemente Alexandrino, lib. I *Strom.* docet Sallianus anno mundi jam dicto, scho- lio 1. Porro S. Epiphanius in *Vita Eliae*, ait, eo die quo natus est Eliseus, vitulum aureum a Jeroboam consultum, vocem edidisse tam sonoram, ut audiretur Jerosolymis, qua significabatur illo die natum esse infantem, qui vitulos aureos caetera quae idola venerent.

APPREHENDITQUE (ELISEUS) VESTIMENTA SUA, ET SCIDIT ILLA IN DUAS PARTES. — in signum luctus, quod tanto magistro, scilicet Elia, per ejus raptum foret orbatas. Hic enim raptus erat instar mortis Eliseo: privabat enim eum solita instructione, colloquio et consolatione Eliae. Vestis scissione ergo Eliseus luxit Eliae habitum, indeque suam orbatam et solitudinem.

13. ET LEVAVIT PALLIUM ELIAE, QUOD CEDIDERAT EI, — quod scilicet Elia ascendens dimittebat Eliseo, ad sui memoriam, ac ad Elisei solatium et auxilium. Abulensis censet hoc pallium fuisse cilicium ex pills camelorum, uti fuit vesis S. Joannis Baptiste. Verisimilius Serarius et alii censent fuisse melotem, id est vestem factam ex pelle ovina. Nam Septuaginta vertunt, et *tulit melotem Eliae, quae ceciderat super eum*.

ET NON SUNT DIVISE. — Sic et Septuaginta. Haec tamen verba desunt in Hebraeo et Chaldaeo, sed subintelliguntur: ideo enim Eliseus secundo percussit aquas, quia prima percussione non fuerant divise. Noluit enim Deus in prima aquas dividi, ne novus propheta Eliseus ex patre miraculo superbiat de novo suo spiritu, sed per preces ad Deum recurret. Rursum ut secret se hanc aquarum divisionem, exterisque miracula secutura, non suis, sed Eliae meritis obtinere. Ita Abulensis et Cajetanus.

14. UBI EST DEUS ELIAE ETIAM NUNC? — Hebraei et Septuaginta, etiam ipse, qui scilicet semper idem est, fidelis, omnipotens, et servos suos se invocantes exaudiens: *«Non quod Deum putaret absentem, sed quia praesentiam ejus in beneficiis requirit.»* ait S. Ambrosius in *Psal.* XXXVII. Unde Chaldaeus vertit: *Suscipe petitionem meam, Domine Deus Eliae etiam ipse.* Hoc est primum Elisei miraculum, scilicet quod pallio Eliae percussus Jordanem, eum divisit et sicco pede transierit. Nota: pro *Elia ipse*, Hebraeus est *אֵלִיָּהּ אִישׁ אֵלִיָּהּ*, quae ha-

quam vocem Hebraeam refinent Septuaginta vertuntque *ipse* (quam proinde perperam Theodoretus accipit ut Graecam veritque *occulum*), quasi illud sit nomen proprium Dei. Dei enim nomen est illud: *«Ipse est qui fecit nos, ipse fecit caelum et terram, ipse est Dominus Deus noster.»* *אֵלִיָּהּ* ha enim derivatur ab *אֵלִיָּהּ* *haia*: quare idem est quod *Jehova*, sive *id est*, id est *quae est*, *Exodi* III, 6.

19. AQUAE FESSIMAE SUNT ET TERRA STERILIS, — quia scilicet terra haec juxta aquas pessimas est sita; unde in Hebraeo et Chaldaeo est, *terra orbatia*, sive *terra orbat*, vel perimit, scilicet semina in se facta, per suam amaritatem vel putredinem. Quocirca sanatis ab Eliseo aquis, sanata et fecundata pariter fuit terra: alioqui enim ager Jerichuntis erata fertilis et dives; tantum ergo aqua saluginosa terre sibi vicine nocebat, eamque sterilem reddebat. Porro Aristoteles in *Polit.*, docet in fundandis urbibus et domibus duo maxime esse spectanda, scilicet an aer sit bonus, et aquae salubres; aqua enim in potu, et aer in respirations penetrant intima hominis, itaque ea bene vel male afficiunt, ac sanitate vel morbum mortemque conciliant.

20. APPERTE MIHI VAS NOVUM, ET MITTITE IN ILLUD SAL. — Vasis novitas significat per preces et merito Elisei deinceps fore novitatem aquarum et terrae, ut ex sterilis fieret fertilis. Quare videtur Eliseus vas totum cum sale in fontem immerisise, ut asserit Josephus, S. Ambrosius, Beda, Angelonus et Eucherius.

21. EGRESSUS AD FONTEM AQUARUM, MISIT IN ILLUM SAL, ET AIT: ILLUC DEDIT DOMINUS: SANAVIT AQUAS ISTAS. — Videtur enim aquae, ideoque convenienter saltem adhibuit, licet miraculo, aquarum tantum purgari, et purgatas tam diu conservari, ut ait cap. XXIV *Sacra Philos.* Franciscus Vallesius. Imitator hoc Ecclesiae in benedictione oras et aquae, cum benedictur aqua laustralis, dum orat ut aqua sic benedicta sit salis mentis et corporis. Ita Abulensis.

Fontes. — Hinc patet non omnes aquas Jerichuntis fuisse pravas, sed hujus fontis duntaxat quem fuisse describit Josephus multaque addit more suo amplificando et Romanorum auribus accommodando. Audi eum, lib. V *De bello*, IV: *«Hinc fontem aliquando ferunt non solum terra atque lignorum fructus, sed etiam feminarum partum, obtundere solitum, cunctaque pariter morbo ac peste corrumpere; postea vero mansuevisse, contraque saluberrimum ac feracissimum esse factum ab Eliseo quondam propheta, qui Eliae notus fuerat atque successerat. receptus enim hospitio ab Hierichuntinis habitatoribus, quod humaniores eos expertus erat, ipsos et omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus est: progressusque ad fontem, lagenam fidelem salis plenam in profuente aquam misit. Juxta deinde ad caelum dextram tendens, fontique invergens*

Elia raptus anno 19 Josaphat.

De 14 Julii.

Ipse nomen Dei, scilicet hoc est.

Vers. 19.

Vers. 20.

Vers. 21.

Vers. 14.

blanda libamina, ipsum quidem precabatur ut fluente leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret. Deum vero, ut fecundioribus auris lumina temperaret, orabat; tamque uberatam fructuum quam successione prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorum aqua defecet, quoad justi manerent. Ad has proes ac disciplina manibus quoque multa operatus, fontem immutavit: et qui antea causa erat his orbitalis ac famis, idem victus ac fecunditatis auctor est effectus. » Et nonnullis interjectis: « Optimos autem in ea paradisos ac densissimos educat, palmarumque irriguarum genera, tam sapore quam nominibus varia; quarum pinguisimam calcibus presse plurimum mellis emittunt, non multum alio melle deterius: quamquam et mellis alitrix est illa regio, et opobalsami ferax, qui omnium carissimus est fructus ibi nascentium; itemque cyprum et mirobolanum gignit: ut qui divinum esse illum tractum dixerit, non erraverit, ubi et larga et optima generantur, que sunt carissima. Sed nec in aliis ei fructibus aliqua facile toto orbe regio certaverit: adeo multiplicatum quod satum est, reddidit. Cujus rei causa mihi videtur esse aquarum vis levis et aeris calor. » Ubi ridicule, si non impie, Josephus asserit Eliseum precatur esse fontem et celum ut manscesceret et dulcesceret: nimirum voluit accommodare Romanis Gentilibus, qui superstitiose fontes et celum precabantur, imo subinde et numina adorabant. Porro quod sit aquas has steriles fecisse feminas, colligit ex textu Hebræo hic, qui habet terram fuisse מְסֻכָּה מְסֻכָּה מְסֻכָּה, id est orbaticem, quod directe de terra fructibus dicitur. Josephus autem id ipsum extendit ad feminas; hæc enim proprie dicitur orbe, dum filiis orbantur. Josephus secutus S. Ambrosius, serm. 2 De Eliseo: « Videte, ait, quanta Elisei sint merita, cujus prima in civitate hospitalitas, magna est filiorum fecunditas. Dum enim sterilitatem avertit aquarum, successione largitur hierodum. » Censet ergo ipse cum Josepho Eliseum non tantum terre, sed et feminis sterilibus fecunditatem dedisse. Pergit Ambrosius: « Non enim hoc factu unum Eliseus sanavit hominem, aut unius domus præstitit medicinam, sed totius civitatis populum reparavit. Si enim tardius hoc fecisset, interveniente sterilitate, seno-centibus enectis civitas sine habitatore remansisset. Igilur Eliseus, dum curavit aquam, curavit et plebem: et dum fontem benedixit undarum, fontem quemdam induxit animarum. Nam sicut sanctificatione ejus de oculis terre venit aqua sana prodivit, ita de oculis vulve ysaiebus soboles sana processit. Non enim sola tantum fluente benedixit Eliseus, que fontium jam gremio tenebatur, sed et illa que humido terre solo adhuc indiscreta, paulatim erant in postero defluxura. »

Tropologice S. Ambrosius, serm. 87, qui est De Eliseo, per sal accipit Christum et Apostolos, qui suo sapientia sale condierunt et fecundum effec-

runt totum orbem: « Sterilis civitas, ait, fuit Ecclesia ante Christi adventum; at ubi venit Christus velut vas ficile assumens corpus humanum, sanavit aquarum vitia, id est resecevit sterilitate populorum; et statim Ecclesia, que erat sterilis, cepit esse fecunda inperso sale, id est Apostolis de quibus dicitur: Vos estis sal terra. » Sic et Beda in Quæst. qui per sal accipit sapientiam Christi: Eliseus enim fuit typus Christi tam factis quam nomine proprio; Eliseus enim Hebraice idem est quod *salus Dei*, vel *Deus Salvator*. Ita ex Beda Eucherius et Angelomus. Eliseus, inquit, vasi incidit sal, illudque in aquam immittens; itaque eam sanans et fecundans significabat quod omnes aquæ, id est, omnes populi, antea virtutibus steriles, per Christi incarnationem, fecunditatem et benedictionem accepturi essent. Hinc in nomine *Elisa*, id est *Eliseus* continetur nomen Jesu: *Elisa* enim idem est quod *El Jesu*, id est *Deus*, vel *potens* (omnipotens) *Jesu*s. Paulo aliter S. Augustinus, lib. *Contra Fulgentium Donatistam*, non longe ante finem, per fontem Elisei accipit Jordanem, in quo baptizatus Christus aquas baptismi salutare effecit: « Eliseus, ait, est Christus Salvator, qui aquarum sterilitatem, id est gentium infecunditatem discussa morte sanavit. Accipit vas ficile, hoc est corpus fragilitatis humane: sal misit, id est sapientia divina replevit. In aquam project, hoc est, in Jordanem descendit: aquas suo descensu sanavit, id est gentes spero adventu redemit, et maritate sermone, Ecclesiam ex gentibus congregavit, et in fetus uberes longe lateque diffudit. »

23. ASCENDIT AUTEM INDE ELISEUS IN BETHEL, — ubi Jeroboam rex alterum ex vitulis suis aureis quasi idolum constituerat, ut contra illud depugnaret.

PUERI PARVI EGRESSI SUNT DE CIVITATE, ET JLLIDEBANT EI DICENTES: ASCENDE, CALVE. — Calvities est capitis depilatio, ideoque deformitas, sicut ejus pulchritudo et quasi corona est cesaries et coma; presertim apud Syros et Palestinos, tibi, utpote in regione calida et sicca, plerique omnes comati sunt, densosque et duros habent capillos. Unde Ovidius:

Turpe pecas mutilum, turpis sine gramine campus Et sine fronte frutex, et sine crine caput.

Et Aristoteles, lib. V *De gener. animal.*, asserit in homine idem esse calvescere, quod in avibus depumari, aut in arboribus frondes defluere. Hinc olim Romani servis caput radebant; et Caligula Imperator, ait Suetonius in ejus Vita, cap. xxxv, adolescentulos pulchros et comatos, quodles sibi occurrerent, occipito raso deturpabat ad ludibrium. Ex adverso quantus capitis decors sit coma, ostendit S. Ambrosius, lib. VI *Hexam.* cap. ix: « Ipse autem vertex, ait, capitis quam suavis et gratus! quam speciosa cesaries, quam reverenda in senibus, quam veneranda in sacerdotibus,

Calvi h-
vitiis.

Cesti
quosque
caut.

quam terribilis in bellat-ribus, quam decora in adolescentibus, quam compta in mulieribus, quam duleis in pueris! » Deinde addit quod proxime Aristoteles: « Ex arboribus licet que humani sit gratia capitis æstimare. In capite arboris omnis est fructus; ibi omnis est pulchritudo: tolle arbori comam, tota arbor ingrata est. »

Hoc ergo puerorum in Eliseum probrum et convicium. « Ascende, calve; » partim physicum est, partim ethicum. Physicum, quia exprobrantei vitium naturæ, puta calvitium; ethicum, quia laicis exprobrant et libidinem. Calvi enim a multis habentur luxuriosi. Unde illud Juvenalis, *Satira* IV de Domitiano Imperatore luxurioso et crudeli:

Com jam senianimum liceret Flavio orbem
Olinus, et calvo servire Romæ Nonni.

Et illud Suetonii de Julio Cesare: « Urbani, servate uxores, mecum calvum deducimus. » Imo Plinius et Aristoteles propriam calvitiei causam assignant libidinem: Plinius enim, libro XI, cap. xxxvii, sic ait: « Defluvium eorum (pilorum) in muliere varum, in spadonibus non visum, nec in illo ante veneris usum. » Item tamen ibidem ait: « Quædam animalia naturaliter calvent, sicut struthio, camelli, et servi aquatici. » Aristoteles, lib. V *De gener. anim.* cap. iii: « Nemo, inquit, antequam coire incipiat, calvescit; sed a veneris coitu potius evenit, scilicet is qui sua natura sunt copropensiores. » Causam subdit: « Cum enim cerebrum frigidissimum omnium corporis partium sit, tum rei veneris usus refrigerat, quo fit ut calor cerebro ad producendum in capite pilos deficiat, itaque fiat calvities. » Et mox: « Qui semen fervit, ea ipsaestate calvescunt, quæ semen emittunt. » Verum hi auctores sic explicandi sunt, quod velint calvitium in multis oriri ex nimia venere, non tamen in omnibus; rursus, quod proni in venerem citius calvescant quam alii; insuper quod nemo calvescat, antequam potens sit semen emittere, hoc est ante pubertatem. Sic Aristotelem explicat Cardanus, libro IV *De sanitate fronda*, cap. xv. Nam etiam castos calvescere patet experientia, ut Eliseus fuit calvus, quem tamen S. Irenæus, epist. ad *Philadelph.* Virginitas annuntiat. Alioquin enim virgines, sic ait: « Virgines, solum Christum præ oculis habete, et ejus Patrem in animabus vestris, illuminata a Spiritu Sancto. Memor sum sanctitatis vestre sicut Eliam, sicut Jesu Navæ, sicut Melchisedech, sicut Elisei, sicut Jeremie, sicut Joannis Baptiste, sicut dilectissimi discipuli (S. Joannis), sicut Timothei, sicut Titi, sicut Evodii, sicut Clementis, et eorum qui in castitate de vita exierunt; non detraho autem ceteris beatis qui muptis copulati fuerunt, quorum nunc non memini. » Ariceña docet calvitie in nonnullis esse hereditariam affectionem, itaque calvescere, quia a calvis progeniti sunt, sicut vice versa. Ethiopes et ab eis progeniti ab magnum calorem vix calvescunt. Sic constat alios

senio, alios morbo, alios continuo intonsoque studio, alios profunda meditatione, etc., hinc enim cerebrum desiccant et debilitant, calvescere. Variis enim ex causis potest caput infrigidari, cerebrum debilitari et contrahi, ac cranium capitis siccitate durari, que tres sunt calvitie cause, ut docet Aristoteles, Galenus, XIV *Met.* cap. xviii, cæterique medici. Unde S. Thomas Aquinas ex parte fuit calvus ob continuum contentumque studium, qui tamen perpetim fuit virgo, imo virginitatis zona ab Angelis cinetus, ut habet ejus Vita. Porro alii priscei et moderni calvitem aque ac canilianam non probrum, sed decus senectutis estimant, imo calvos olim habitos fuisse pulchros, Calvi et quasi luna splendent similes, ideoque eos a luna adamari docet vetus ille versus: »

Movos inberbes et calvos, lana, adamas.

Idem docet Lucianus cujus verba recitat Robertus Titius lib. III *Contravers.* capite xvii. Lucianus enim agens de hominibus, qui fabulose in luna habitare dicuntur: « Pulcher, inquit, apud illos habetur calvus, et sine coma: comatos autem abominantur. Apud eos vero, qui comatas inhabitant stellas, comati contra formosi habentur. » tunc etiam factum puto, ut calvi a Synesio lunales nuncupentur, nisi quis malit hujus appellationis causam ad splendorem cranii pilos referre, quod licet instar lune: certe de isocrate dietorum commemoratur, quod per calvum ejus cerebrum eluceret. Valerius quidem Maximus, de *Deheho* plota loquens, ait: « In Sicilia inenibus urbis, in qua morabatur egressus, aprico in loco residit; super quem aquila testudinem ferens, elusa splendore capitis (erat enim capillus vacuum), perinde atque lapidi eam illisit. » Itaque Petronius arbiter epigrammate quodam calvariam ridere dixit, id est splendescere; id enim interdum significat vox illa, sicut apud Horatium: « Ridet argento domus. » Denique Nicetas Chorialis agens de luca: « Cæterum Duca, inquit, ejus ante meminimus, illi adstant, detracto capite pileo, orabat ut sibi diadema imponeretur, calvitio ostenso, quod instar plene lune refulcebat. »

Denique nonnulli putant Eliseum non natura vel etate et senio, sed pro religiosorum et Nazareorum ritu caput rasisse, ideoque fuisse calvum, id est rasum. Sicut illorumque veterum exemplo in nova lege Pontifices, Sacerdotes et Monachi per tonsuram Ecclesiasticam orbiculari raso, et quasi calvo sint capite, tum ut Christi coronam spineam representent, tum ut mundo valdecentes, totos se Deo dedicent, uti olim fecere Nazareæ: ab eis enim tonsuram hæc acceptam esse tradit S. Isidorus, lib. *De divinis officiis* in *Conc. Agnigran.* cap. 1. quem audi: « Tonsura Ecclesiastica usus a Nazareis, ni fallor, exortus est; qui prius crine servato, denso post vite magnam continentiam, devotione completa, caput radebant, et capillos in ignem sacrificii po-

Calvi et
quosque
caut.

Nazare
rasi
calvi.

Ab eis
Nazare
calvi.

nere jubebantur; scilicet ut perfectionem devotionis suae Domino consecrarent. Hujus ergo exempli usus ab Apostolis introductus est, ut qui divinis cultibus mancipati, Domino consecrarentur, quasi Nazarei, id est Sancti Dei, crine praeciso inveniunt. Hoc quoque et Ezechieli prophetae jubetur, dicente Domino: Tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum, et deces super caput tuum et barbam. Videlicet quia ipse Sacerdotali genere Deo in ministerio sacrificacionis serviebat. Hoc et Nazareos Priscillam et Aquilam in actis Apostolorum primos fecisse legimus; Paulum quoque Apostolum, et quosdam discipulorum Christi, qui hujusmodi culta imitandi existierunt. Est autem clericis tonsura signum quoddam quod in corpore figuratur, et in anima agitur: scilicet ut hoc signo et religione vitta reseretur, et criminibus carnis nostrae quasi crinibus exuamur, utque inde innovati sensibus, ut ommis rudibus, enlescamus; expoliantes nos, juxta Apostolum, veterem hominem cum actis suis, induentes novum, qui renovatur in agnitione Dei; quam renovationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, ubi ipsa mens noscitur habitare. Quod vero detonso capite superius, inferius circuli corona relinquatur, sacerdotium regnumque Ecclesiae in eis figurari.

Quare sicut haeretici jam Sacerdotes et Monachos irritant, vocantque rasos et calvos, juxta illud unum ex ipsis. « Turba Sacerdotum vertice rasa caput: » sic quoque hi pueri, a parentibus haereticis et idololatriis instructi, videntur Eliseum ejusque discipulos Nazareos, indeque eremitas, ideoque capite tonsos et rasos, per ludibrium vocasse calvos. Hi enim pueri erant Bethelitarum idololatrarum, vitulum aureum colentium filii, teste S. Augustino ejus verba mox citabo. Eliseo ergo quasi vino religioso illudentes suclamaramur: « Ascende, calve, » scilicet in montem nostrae urbis Bethel, aut etiam, ascende in aerem, uti ascendit magister tuus Elias, q. d. Rapiat et auferat te malus aliquis genius in auras, uti abstulit Eliam magistrum tuum: sequere discipulus magistrum, ut nobis desinas esse molestus, nec amplius nos ob cultum vituli aurei castiges et oburges. Ita S. Justinus in Quaes. 80 ad Orthodoxos: « Proscindende, inquit, per detractionem Eliae assumptionis gratia proferebant, perinde ac si dicerent: Abripiat te quoque spiritus, et in juga montium invia inaccessa abijciat, quemadmodum illum adiecit, ut itidem a te liberemur, sicut ab illo liberati sumus. »

Porro vocantur hi pueri parvi, quia non erant adolescentes, sed pueri novem vel decem annorum, ideoque doli et culpae capaces, ut patet tum ex ipsa petulantia et maledica irrisione, tum ex ejus acerima punitione.

Allegorice, Judaei Christo a se depilato et corona spinica coronato illuserunt, dicentes: Ascende in crucem. Unde S. Bernardus, serm. 1 ad

milites templi, cap. 1, ait: « Ascendit itaque crucem calvus noster, mundo pro mundo expositus, et revalata facie ac discooperata fronte purgationem peccatorum faciens, probrorum et austeritatem mortis tam non erubuit ignominiam, quam nec poenam exhorruit, ut nos ab opprobrio sempiterno eriperet, resisteret gloriae. Nec mirum: quid enim erubesceret, qui ita lavit nos a peccatis, non quidem ut aqua diluens, et retinens sordes, sed veluti solis radius desiccans et retinens puritatem? Est quippe Dei sapientia ubique attingens propter munditiam suam. »

22. QUI CUM RESPEXISSET, VIDIT EOS, ET MALEDIXIT EIS IN NOMINE DOMINI, — id est imprecatus est eis a Deo justam punitionem et vindictam. Fecit hoc Eliseus ex justo religionis zelo: primo, quia dum servi et prophetae Dei irriduntur, Deus ipse irridetur. Ita S. Thomas, II, II Quaes. CVIII, art. 1, ad 4. Secundo, magis parentes quam pueros punire voluit; parentes enim idololatrae pueris insillabant suam idololatriam, et contemptum veri Dei, ejusque prophetarum. Nam ut ait S. Augustinus, serm. 204 De Tempor.: « Rem parentibus instigantibus fecisse pueri contumeliosi credendi sunt. Neque enim illi clamarent, si parentibus displiceret. » Et S. Justinus, Quaes. LXXX citata: « Deus, ait, puerorum clade parentes flagellavit, ac simul posteros monuit ut in vero Dei cultu, modestia et probitate filios suos educerent, ne similiter castigentur. » Unde S. Gregorius, lib. IV Dial. cap. xvii, narrat parvulum quemdam blasphemare solitum e sine patris a demonibus abrap-tum. « Quatenus, inquit, reatum sumum pater ejus agnosceret, qui parvuli filii animam negligens, non parvulum peccatorem gehennae ignibus nutritisset. » Addit Auctor Mirabil. S. S. Nupt. lib. II, cap. xxxi, forte pueros istos a parentibus vitulo aureo et idolis fuisse consecratos. Tertio, Eliseus bene consulit pueris; effectus enim ne impunitate deteriores fierent, ait Theodoretus, Quaes. XIII. Si enim diutius vixissent, sceleratores et idololatrae parentum doctrina et exemplo evasissent, ideoque gravius damnandi.

EGRESSIQUE SUNT DEO URSI DE SALTU, ET LACERAV-
VERUNT EX EIS QUADRAGINTA DUOS PUEROS. — Appo-
sitis ursos immisit Deus ad devorandos pueros
ante ora patrum, ut quos ad informandos pueros
imitari neglexerant, eosdem experirentur in il-
lorum interfectione lictores. Ostendi enim hosce
parentes, qui in formandis filiis fuerant scordes,
imo impii, ursis esse peiores. Ursi enim in-
formes fetus suos lambendo formant et figunt,
teste Plinio, lib. VIII, cap. xxxvi, et Vb. X, cap.
lxii. Unde S. Ambrosius: « Ursa, ait, partus suos
(lambendo) ad sui effingit similitudinem, tu filios
tuos instruere similes tui non potes. »

Allegorice, Abulensis, Serarius et alii passim:
Eliseus, inquit, ascendens in montem, est Chris-
tus montem Calvariae ascendens, ibique crucifi-
xus; illuserunt ei 42 pueri, id est Judaei dicentes:

Vers. 21
Eliseus
maledixit
illis pro-
prie
Cur? ^{Gena}
prima
Secunda.

Textus

« Si tu es Christus Dei Filius, descende de cruce. »
Maledixit eis Christus ordinando eis in penam,
excidium Jerusalem, ut scilicet post quadraginta
annos ab ascensu suo in « Bethel, » id est « in do-
mum Dei, » puta in caelum, de sylva gentium ve-
nirent duo ursi, scilicet Titus et Vespasianus, qui
eos lacerarent et perderent. Ita Angelomus, Eu-
cherius, Beda, Rupertus, et S. Hieronymus in tit.
Psalm. xlvi: « Eliseus, ait, figuram Christi te-
net; pueri, Judaeorum qui dixerunt: Ave, rex Ju-
daeorum: ursi proprie demones intelliguntur;
quia devoraverunt corda illorum, ideoque Peat-
mus ille inscribitur pro filiis Core, qui sunt filii
Calvi. » Et S. Augustinus, lib. XII Contra Faustum,
cap. xxxv: « Eliseo, ait, pueros insultantes et cla-
mantes: Calve, calve, bestiae comedant; pueruli,
stultitia deridentes Christum in loco Calvariae cruci-
fixum, invasi a demonibus percunt. »

Tropologie Origenes, homil. 4 in Esch., per

duos ursos accipit demones et bestias vitiorum,
quae in animam peccatricem immittuntur. Deni-
que Marcion haeresiarcha, ut probaret Moysen
Christo, et vetus Testamentum novo contrarium,
illudque a malo et crudeli Deo, hoc a bono et be-
nigno editum: Christus, inquit, jubet eos esse ut
parvulos; at vero Deus ille vetus immisit ursos
in parvulos Eliseum irridentes: hic ergo illi est
contrarius. Respondet Tertullanus, lib. IV Contra
Marc. cap. xxiii: « Satis impudens antithesis, cum
tam diversa committit, parvulos et pueros; inno-
centem adhuc infantem, et iudicii jam capacem, qui
conviari poterat, nec dicam blasphemare. Quia
ergo justus Deus, nec pueris impiis pepercit, exi-
gens majori aetati honorare, et ulique magis a mi-
nore. Quia vero bonus, adeo diligit parvulos, ut
apud Aegyptum bene fecerit obsetricibus prolegenti-
bus partu Hebraeos, periclitans edicto Pharaonis.
Ita et haec affectio Christi cum Creatoris est. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Eliseus exercitui regis Israel siti laboranti dat aquam, et victoriam contra Moab. Unde versu 26, rex Moab
undique circumsessus filium suum immolat: quare rex Israel indignans ab eo recedit.

1. Joram vero filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Josaphat
regis Judae, regnavitque duodecim annis. 2. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut
pater suus et mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus. 3. Verumtamen in pec-
catis Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Israel, adhaesi, nec recessit ab eis. 4. Porro
Mesa rex Moab nutriebat pecora multa, et solvebat regi Israel centum millia agnorum, et cen-
tum millia arietum, cum velleribus suis. 5. Cumque mortuus fuisset Achab, praeparavit est
foedus quod habebat cum rege Israel. 6. Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria,
et recensuit universum Israel. 7. Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit
a me, veni mecum contra eum ad praelium. Qui respondit: Ascendam; qui meus est, tuus
est: populus meus, populus tuus; et equi mei, equi tui. 8. Dixitque: Per quam viam ascen-
demus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae. 9. Perrexerunt igitur rex Israel, et rex
Juda, et rex Edom, et circumierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, et ju-
mentis quae sequebantur eos. 10. Dixitque rex Israel: Heu, heu, heu, congregavit nos Dominus
tres reges, ut traderet in manus Moab. 11. Et ait Josaphat: Estne hic propheta Domini,
ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus
filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. 12. Et ait Josaphat: Est apud eum
sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, et Josaphat rex Juda, et rex Edom. 13. Dixit
autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi et tibi est? vade ad prophetas patris tui, et matris
tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in ma-
nus Moab? 14. Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cujus conspectu sto,
quod si non vultum Josaphat regis Judae erubescerem, non attendissem quidem te, nec res-
pexissem. 15. Nunc autem adducite mihi psalterium. Cumque caneret psalter, facta est super
eum manus Domini, et ait: 16. Haec dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas et
fossas. 17. Haec enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam, et alveus isto

replebitur aquis, et hibetis vos, et familiae vestrae, et iumenta vestra. 18. Parumque est hoc in conspectu Domini : insuper tradet etiam Moab in manus vestras. 19. Et percussit omnem civitatem munitam, et omnem urbem electam, et universum lignum fructiferum gaudetis, cunctosque fontes aquarum obturabit, et omnem agrum egregium operietis lapidibus. 20. Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, et ecce aquae veniebant per viam Edom, et repleta est terra aqua. 21. Universi autem Moabite audientes quod ascendissent reges, ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui adiacenti erant halteo desuper, et steterunt in terminis. 22. Primoque mane surgentes, et orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabite contra aquas rubras quasi sanguinem. 23. Dixeruntque : Sanguis gladii est; pugnauerunt reges contra se, et ceciderunt multo; nunc perge ad pradam Moab. 24. Perrexeruntque in castra Israel : porro consurgens Israel, percussit Moab; at illi fugerant coram eis. Venierunt igitur qui vicerant, et percusserunt Moab. 25. Et civitates destruxerunt, et omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt : et universos fontes aquarum obturaverunt; et omnia ligna fructifera succiderant, ita ut muri tantum fictiles remanerent : et circumdata est civitas a fundibulariis, et magum ex parte percussa. 26. Quod cum vidisset rex Moab, prevaluisse scilicet hostes, tunc secum septingentos viros educens gladium, ut irrumperet ad regem Edom, et non potuerunt. 27. Arripensque filium suum primogenitum, qui regnatus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum : et facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, et reversi sunt in terram suam.

Ver. 1. 1. JORAN VERO FILIUS ACHAR REGNAVIT SUPER ISRAEL IN SAMARIA ANNO DECIMO OCTAVO JOSAPHAT REGIS JUDA. — Dices : hic versus pugnae videtur cum versu 17, cap. 1, ubi dicitur Joran rex Israel cepisse regnare anno secundo Joram filii Josaphat, qui utique post patrem Josaphat regnavit: quomodo ergo hic dicitur cepisse regnare anno 18 Josaphat? Respondet, Joram in Juda regnare cepisse cum patre Josaphat anno 17 regni ejus : quare anno 18 Josaphat fuit annus secundus regni Joram filii ejus, quo Joram filius Achab cepit regnare in Israel. Josaphat enim pergens ad bellum cum Achab contra Syria, ut *אשרה* capite ultimo, lib. III, surrogavit sibi filium Joram, eumque constituit regem in Juda, tum ne se absente regnum destitueretur, tum ne careret successore, si contigisset ipsum in bello mori, uti solet fit. In Abulensis, Cajetanus, Salianus et alii.

Disputat hic Abulensis, *Quest. XVI*, an debeat religiosus, qualis erit Eliseus, in aula Principum versari, ac respondet docere, si sicut magno solidoque prudentie et virtutis, uti erant Elias et Eliseus quos Deus ad reges mittobat, ut eos in Dei cultu erudiret, vita castigarent, sana consilia suggererent. Sic Plutarchus scripsit libellum hoc titulo : « Maxime cum principibus viris philosopho equis disputandum. » Unde Pericles usus est Amaxagora, Dionysius Tyrannus Siciliae Platone, Pythagora Principes Italiae, Cato Athenodoro, Scipio Panethio. Ceterum ad castra magis religiosus probate virtutis militi expedit, ut milites instruant, doceant, sacramenta ministrent; unde multi milium per eos salvantur, qui *סוס* sus dimittuntur,

tur, ut patet ex missionibus castris in Belgio, Germania, Italia, Gallia, etc. Adde religiosorum exempla sanctitatis, preces et sacrificia multum proficere exercitiis, uti profuit hic Eliseus. Ceterum Religiosi, qui hominis, libertatis, vaunitatis causa aulas ambiunt, tum aulas quam seipsos perdant, ac religionum Superioribus magnum creatumolestias, ut satius esset eos esse secularis, quam religiosos, ut experientia docet.

2. TULIT ENIM STATUAS BAAL, — scilicet abstrulit **Ver. 2.** et amovit e Samaria et regno Israel idola et cultum Baal; quia viderat patrem suum Achab ob ejus cultum in prelio *צבא*.

3. VERECUNDI ENIM IN FRONTEBUS HEBRAEORUM, etc., *אין* **Ver. 3.** HESIT, — colendo vitulos aureos a Jeroboam erectos, et populum ad eorum cultum impellendo, ne a se deliceret ad Josaphat regem Juda, si Jerusalem ejus metropolim ad colendum verum Deum in templo adiret. Magna fuit regum Israel judicii perversitas, et obstinatio in sustentandis hisce vitulorum idolis, ideoque omnes perierunt et excisi sunt.

5. QUINQUE MORTUUS FUISSET ACHAR, PREVARICATUS **Ver. 5.** EST FORDUS. — hoc est, rex Moab rebellavit, advertit Chaldaeus, Joram regi Israel, eique sellium tributum negavit; quia cum ob juvenitatem, et ob cecum in prelio Achab patrem contempsit.

8. PER DESERTUM INHOMEN. — Inprudens fuit hoc **Ver. 8.** responsum et consilium. « Desertum » enim est locus aridus, ubi desunt aquae pro tantis copiis, quante erant in tribus exercitibus, scilicet regis Juda, regis Israel, et regis Edom : unde milites mox siti laborarunt et dolecerunt, ut sequitur.

Permisit id Deus, ut pumiret Joram regem Israel idololatram, utque viam sterneret ad miraculum abundantiae aquarum dande per se et Eliseum; ut ex eo rex agnosceret se esse verum Deum, ac idola vitulorum abdicaret.

11. EST AUC ELISEUS, etc., QUI FUNDEBAT AQUAM SUPER MANUS ELIE, — id est qui Elie quasi minister serviebat: ministrorum enim est fundere aquas super manus dominorum, cum eas mane vel ante prandium abluunt.

13. QUID MIHI ET TIBI EST, — quasi dicat: Quae mihi societas vel communio est tecum? Tu enim collis vitulos aureos, ego vero verum Deum: « Vade ergo ad prophetas patris tui, » puta sacerdotes et cultores vitulorum, quos hucusque in consilium adhibuisti: illos etiam nunc consule, cum tibi oraculum et consilium in rebus naturaliter desperatis dare non poterant; unde in iis confugis ad me et ad Deum verum, quem hucusque sprevisisti. Mira fuit hic dicendi et regem arguendi libertas in Eliseo, digna tanto propheta, et viris Apostolicis imitanda, cum ab hereticis principibus ad temporalia commoda evocantur. Vide hae de re exempla Mosis, Elie, Pauli aliorumque, quae recenset S. Gregorius, VII *Moral.* xv.

14. VIVIT DOMINUS (id est juro per Dominum) IN CUJUS CONSPECTU STO (quem ut mihi presentem semper in mente habeo, reveror, colo et amo, utique ad magister mens Elias, a quo hoc didici) QUOD SI NON VITULUM JOSAPHAT REGIS JUDA (qui mecum Deum verum colit) ERUBESCEREM, NON ATTENDESSE QUIDEM TE, NEC RESPEXISSE, — sed despectissem, nec te dignatus essem responso, multo minus oraculo, quia tu Deum meum negligis et despicias. Qui enim Deum habet presentem nullius presentiam timet aut curat. Quocirca Sextus Philosophus in *Sextentia*, (qua falso Sixti Pontifici nomine impressa exstant) num. 293: « Ad omnia que agis, inquit, Deum invoca testem. » Et numer. 278: « Exordium in agendo a Deo sumere autem prius Deum habere et meale quam respirare. » Et num. 277: « Sapientum anime insatiabiles sunt in amore Dei. » Et num. 304: « Particeps Dei est vir sapiens. » Et num. 430: « Sapiens mens speculum est Dei. » Et numer. 363: « Optime honorat Deum, qui mentem quoad potest, similiter Deo facit. »

15. NEX AUTEM (in honorem et auxilium fidelis pique regis Josaphat) ADDEIT MIHI PSALTEM, — qui instrumentum musicum manu pulset (hunc enim significat Hebraice *קנן menaggen*); unde Chaldaeus vertit, *addante mihi virum, qui non psallere cithara*. Jussit Eliseus psaltem psallere, ut sono suavi et harmonia musicos, animum nonnulli indignatione in regem Israel commotum colligeret, sedaret, eumque in Deum orando sustolleret, et ad recipiendam a Deo prophetiam disponeret. Fuit enim hic psaltes Levita, ait Theodoritus, qui Psalmos pios a Davide compositos psallere solebat. Ita Rupertus, Abulensis et alii.

Andi S. Gregorium, hom. 1 in *Ezech.*: « Cum enim (Eliseum) Josaphat de futuris requireret, et prophetiae ei spiritus deesset, psaltem fecit applicari, ut prophetiae ad hunc spiritus per laudem psalmodiae descenderet, atque ejus a nimio de venturis replet. Vox enim psalmodiae, cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotentis homini ad cor iter paratur, ut intente menti, vel prophetiae mysteria, vel compunctionis gratiam infundat. » Sic S. Franciscus audiens harmoniam lyrae, mente in Deum sustollebatur. Idem de re factus S. Augustinus in *Confession.* dum audit psalmodiam.

QUINQUE CANERET PSALTES, FACTA EST SUPER EUM MANUS (id est operatio et illustratio) DOMINI, — q. d. Canente et personante psalte, Deus Elisei mentem illustravit, eique futura revelavit, ac equum victorianaque promisit. Sic saepe de Ezechiele et aliis prophetis, dum prophatiant, dicitur: « Facta est super eum manus Domini, » hoc est Deus ei lumen prophetie indidit.

16. FACITE ALVEUM TORRENTIS HEJUS FOSAS ET FOSAS, — quasi dicat: Facite multas et profundas fossas in alveo iniqui torrentis, ut iis excipiatis copiam aquarum, quam Deus mox daturus est vobis.

20. FACTUM EST IGITUR MANE, QUANDO SACRIFICIUM OFFERRI SOLET, — ut intelligamus, ad Cajetanus, virtutem sacrificii maluit, quod jugiter ex lego mane Deo offerret Josaphat in templo, cooperata esse ad hoc miraculum.

ET ECCE AQVAE (adductae per Angelos) VENIERANT PER VIAM EDOM, — in castra Josaphat et regum sociorum, ut ex iis sitim restingerent.

22. PRIMOQUE MANE SURGENTES, ET ORTO JAM SOLE **Ver. 22.** EX ADVERSO AQVAM, VIDERUNT MOABITE ET CONTRA AQVAS RUBRAS, QUASI SANGUINEM, — ex relictione radiorum solis matutini, qui ob vapores nocturnos, per quos transparent, rubri videbantur, sicut Edom rubri videtur, eum transeunt per vitrum rubrum; rubri quoque nobis apparent, cum e nube vel terra ad oculum repercutiuntur. Haec enim est ratio optica, ut patet ex perspectiva et ex quotidianis experientia. Unde Hebraice est, *sol illuminavit super aquas et viderunt aquas rubras*. Et Josephus, « aquae, inquit, videbantur rubrae, eo quod illo tempore (mane) maxime aqua radiis solis icta rutilat. » Non vero vere rubra erant aquae, sed ob radiorum reflexionem rubrae apparebant. Ita Abulensis et alii. Porro haec aquarum rubredine decipit Moabite, putarunt illas sanguine hostium inter se circumcularum rubricari, ideoque in eos irruentes ab eis ceciderunt ad interfectionem.

25. ITA UT MURI TANTUM FICTILES REMANERENT. — **Ver. 25.** Hebraice est, *dome dimittent lateres ejus in pariete chureseth*, id est *fictili*, sive latericio, scilicet ex lateribus fabricato (1). Ita Septuaginta, Pug-

(1) Ad verbum juxta hebraicum textum: Douce, vel

nius et alii. *Secundo*, Rubini et Vatablus vertunt, *dantat in Kir Haresch reliquos fecerunt lapides ejus*, quasi *Kir Haresch* fuerit primaria civitas Moab, quæque lateritios habebat muros, ad quam proinde cæteris omnibus ab Hebræis vastatis, rex Moab eum suis protulerat; unde de ea mox subdit: « Et circumdata est civitas a fundibulariis (1); » utraque ergo versio consonat, utraque vera est, ut dixi *Isaie* XVI, 7, et *Jerem.* XLVIII, 31.

27. ARRIPENSQUE FILIUM SUUM PRIMOGENITUM, etc., OBTLIT HOLOCAUSTUM SUPER MURUM, — tam ut Dii placati hoc tam dilecto et insigni holocausto tutarentur murum, tum ut Israelitis murum obsidentibus commiserationem moveret, dum vident regem, ad tantas angustias redactum, ut filium suum primogenitum immolaret, itaque eum obsidere, et persequi desideret, eoque relicto domum redirent, ubi et fecerunt. Hoc etiam in extremis angustis facere solitos reges Phœnicum, ut rem dilectissimam, scilicet filium, Deo suo sacrificarent, tradit Porphyrus apud Eusebium, libro IV *De Prepar.* cap. VII: « Phœnicæ, inquit, ubi gravis sive bello, sive fame, sive etiam æstu laborarent, necessarios suorum aliquem Saturno communibus addictum suffragis immolabant: cujusmodi explorum plena est Phœnicæ historia, quam Phœnicæ lingua Sanchoniatho conscripsit, » etc. Ita Josephus, Theodoretus, Procopius, Abulensis et alii.

Porro R. Salomon et cum eo alii nonnulli *beno*, id est *filium suum*, vertentes: *filium ejus*, regis Edom scilicet, fabulantur regem Moab erumpentem ex urbe cum 700 viris filium ejus Edom cepisse, eumque in urbem captivum duxisse; quare regem Edom, ut filium liberaret, obsidionem deseruisse, ac indignatum regi Israël obsidionem pertinacius urgenti ab eo recessisse; eo vero abeunte, regem Moab filium ejus captivum super murum mactasse et immolasse. Verum hoc non habet speciem verisimilitudinis.

ET FACTA EST INDIGNATIO MAGNA IN ISRAEL, STATIQUE RECESSERUNT AB EO, — *q. d.* Israelite indignati sunt ob tam crudele et indignum facinus, quod scilicet rex Moab filium suum immolasset, ideoque miseri sunt ejus, cum viderent eum ad tantam necessitatem et miseriam redactum, ut filium suum immolaret. Ita Josephus: « Reges vero, inquit, hoc viso, tantam necessitatem miserati, et humanarum vicissitudinum memores, soluta obsidione, domum que suam reversi sunt. » Eum secutus Theodoretus: « Cum Moabite, inquit, funditus de medio tollerentur, tentavit quidem fugere rex eorum. Postquam autem valida et strenua cohors ei non permisit, filium primogenitum et regis successorem, in quadam turre

ita ut relinquere in Kirhareth (erat urbs celeberrima Moabitum) lapides ejus, id est muros ejus tantum.

(1) Hæc vox non solum significat eos qui fundas lapides portant, sed qui etiam tormentis contorquebant ingentia saxa in muros.

obtulit in holocaustum. Hæc cum conspexisset multitudo hostium, miserata est casum illum, et solvit obsidionem. » Ita quoque Abulensis, Serrarius, Vatablus, Salianus et alii. Quocirca Moabita postmodum ossa regis Idumæe exhumarunt et incenderunt (eo quoque ipse regem eorum ad immolandum filium suum compulisset), ut ait Amos, cap. II, vers. 4. Vide ibi dicta. Audi nunc aliorum sententias. Salomon, R. Salomon et ex eo Lyranus censent regem Moab Deum verum in tanta necessitate invocasse eique sacrificasse, eo quod nec homines nec Dii eum ex illa eripere possent, ad illudque impulsus fuisse exemplo Abrahæ, qui immolare volens Isaac filium Deo, mire illi placuit magnaque ab eo dona recepit. Verum Abraham id fecit jussu Dei, sine quo id fuisset illicitum, imo homicidium et parricidium. Ita Abulensis et Burgensis. Adde: rex Moab non colebat Deum verum, sed idola, id est dæmonem qui eum impellebat ad hoc scelus; dæmon enim humano sanguine sibi lilito delectatur, eumque a suis cultoribus exigit, ideoque eis persuadet se, cum offensus est, talibus hostiis placari, et inductas calamitates avertere, ac optata bona largiri.

Secundo, Burgensis ait regem Moab consultuisse suos sacerdotes, cur Hebræi adeo fortes forent et felices, illosque respondisse, eo quod ipsi colebant Deum Moloch, illicque suos filios immolarent et concremarent; regem ergo voluisse eos imitari, et Deum simili filii victimâ in tantis angustiis sibi conciliare. Verum Moloch erat Deus Ammonitarum, Moabitum vero erat Chamæ, quem sacerdotes regi Moab, ut proprium et domesticum, commendasse, non est dubium. Addit Burgensis indignationem magnam, cujus hic fit mentio, non fuisse hominum, puta Israelitarum, sed Dei: Deus enim, inquit, indignabatur Israelitis, quod ipsi immolando filios idolo Moloch, Moabitis dedissent exemplum idem faciendi. Sic et Lyranus indignationem Dei accipit, non Israelitarum. Ait enim Deum indignatum Hebræis, eo quod Angelus ei representaret peccata Hebræorum, eaque graviora esse ostenderet sceleribus Moabitum; idcirco Deum immisisse pestem in castra Hebræorum, ut coacti fuerint deserere obsidionem urbis Moab.

Tertio, Cajetanus et ex eo Pererius in cap. XXII *Genes.* num. 403, indignationem Israelitarum contra se invicem intelligit, et ejus causam et modum sic explicat: Quia, inquit, causa ire narratur holocaustum primogeniti regis, et effectus illius, narratur recessus ab oppugnatione regis Moab; intelligere licet Israelitis idololatriam, viso illo holocausto, cooperante diabolo, magni pendisse illud, et desperasse de victoria adversus regem, munitionum prasidio tanti holocausti. Quocirca comitum sunt ad iram contra Israelitas volentes persistere in bello: denique magnitudo ire vicit, et fecit recessum a bello. Intellige tamen recessum

hunc esse factum, renovato fodere cum rege Moab de tributo dando regi Israel; ita ut finem suscepti belli recessus non absteruerit.

Hæc sententia duobus prioribus est verisimilior: sed prima, quam initio assignavi, est verisimilima.

Denique sacrilegum et execrabilem hunc filios in gravi calamitate immolandi ritum imitati sunt Carthaginenses, utpote a Phœnicibus (quorum hic ritus fuit proprius, ut paulo ante dixi) oriundi. Carthago enim fuit Tyriorum colonia. Audi Q. Curtium, lib. IV: « Sacrum multis sæculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium verius quam sacrum Carthaginenses a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur. » Et Diodorus, lib. XX *Historia*, de Carthaginensibus loquens, sic ait: « Dicebant

autem Saturnum illis iratum fuisse, quoniam prius ipsi excellentiores ex filiis suis sacrificabant. Postea vero clam emptis infantibus, atque educatis, liberorum loco immolabant. » Unde Imilce Annibalix uxor, cum Aspar filius ejus esset mactandus, apud Silium Italicum in calce lib. IV *Puniorum*, sic lamentatur:

Si satis ante aras casos vidisse juvenco;
Aut si velle nefas superis fixumque sedetque;
Me me, quæ genui vestris assumite votis,
Cur spoliare juvat Lybicas hæc indole gentes?

Porro in sacrilegum et parricidiale hoc sacrificium detonant Patres, ut Tertullianus, *Apolog.* cap. IX, Cyrillus, lib. IV *Contra Julian.*, Lactantius, lib. I *De falsa religione*, cap. I, S. Augustinus, lib. VII *De Civitat.* cap. XIX, Theodoretus, lib. VII *De Providentia*.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Eliseus primo vidua pauperi oleum multiplicat, cap. II, vers. 8. Sunamitid hospita sua sterili alium impetrat, eumque mortuum ad vitam revocat, cap. III, vers. 38. Ollam colocynthidarum amarissimam injecta farina dulcorat, cap. IV, vers. 42. Panes per miraculum multiplicat, ut centum viris sufficiant.

1. Mulier autem quædam de uxoris prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est; et tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum; et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad servendum sibi. 2. Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar. 3. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca. 4. Et ingredi, et claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, et filii tui: et mitte inde in omnia vasa hæc; et cum plena fuerint, tolles. 5. Ivit itaque mulier, et clausit ostium super se, et super filios suos: illi offerebant vasa, et illa infundebat. 6. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et illerrespondit: Non habeo. Stetitque oleum. 7. Venit autem illa, et indicavit homini Dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, et redde creditoribus tuis; tu autem, et filii tui, vivite de reliquo. 8. Facta est autem quædam dies, et transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem; cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem. 9. Quæ dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. 10. Faciamus ergo ei cenaculum parvum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam et candelabrum, ut, cum venerit ad nos, maneat ibi. 11. Facta est ergo dies quædam, et veniens divertit in cenaculum, et requievit ibi. 12. Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, et illa stetit coram eo. 13. Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? num quid habes negotium, et vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi mei habito. 14. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giesi: Ne queras; filia enim non habet, et vir ejus senex est. 15. Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cum vocata fuisset, et stetit ante ostium, 16. dixit ad

eam: In tempore isto, et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quæso, domine mi, vir Dei, noli mentiri ancille tuæ. 17. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, et in hora eadem qua dixerat Eliseus. 18. Crevit autem puer. Et cum esset quædam dies, et egressus isset ad patrem suum, ad messores, 19. ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, et duc eum ad matrem suam. 20. Qui cum tulisset, et duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus est. 21. Ascendit autem et collocavit eum super lectulum hominis Dei, et clausit ostium; et egressa, 22. vocavit virum suum, et ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, et asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, et revertar. 23. Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calenda, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam. 24. Stravitque asinam, et præcepit puero. Miba, et propera, ne mihi moram facias in eundo: et hoc age quod præcipio tibi. 25. Profecta est igitur, et venit ad virum Dei in montem Carmeli; cumque vidisset eam vir Dei e contra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sumamitis illa. 26. Vade ergo in occursum ejus, et dic ei: Rectene agitur circa te, et circa virum tuum, et circa filium tuum? Quæ respondit: Recte. 27. Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus, et accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam; anima enim ejus in amaritudine est, et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi. 28. Quæ dixit illi: Numquid petivi filium a domino meo? nunquid non dixi tibi: Ne illudas me? 29. Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, et tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: et si salutaverit te quispiam, non respondeas illi, et pones baculum meum super faciem pueri. 30. Porro mater pueri ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, et secutus est eam. 31. Giezi autem præcesserat ante eos, et posuerat baculum super faciem pueri, et non erat vox, neque sensus: reversusque est in occursum ejus, et nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer. 32. Ingressus est ergo Eliseus domum, et ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus: 33. ingressusque clausit ostium super se, et super puerum; et oravit ad Dominum. 34. Et ascendit, et incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, et oculos suos super oculos ejus, et manus suas super manus ejus; et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri. 35. At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: et ascendit, et incubuit super eum; et oscitavit puer septies, aperuitque oculos. 36. At ille vocavit Giezi, et dixit ei: Voca Sumamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum. 37. Venit illa, et corruit ad pedes ejus, et adoravit super terram: tulitque filium suum, et egressa est, 38. et Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram eo, dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, et coque pulmentum filijs prophetarum. 39. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea colocynthidas agri, et implevit pallium suum, et reversus incidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset. 40. Infuserunt ergo socijs, ut comederent; cumque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla, vir Dei. Et non potuerunt comedere. 41. At ille: Afferte, inquit, farinam. Amque tulissent, misit in ollam, et ait: Infunde turbæ, ut comedant; et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla. 42. Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes popularum, viginti panes bordaceos, et frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat, 43. reponditque ei minister ejus: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursus ille ait: Da populo, ut comedat; hæc enim dicit Dominus: Comedent, et supererit. 44. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, et superfuit juxta verbum Domini.

4. MULIER AUTEM QUERAM. — Josephus, lib. IX, cap. II, quem sequuntur Hebræi, Theodoretus, Lyranus, Abulensis et alii, asserit hanc mulierem fuisse uxorem Abdiæ dispensatoris Achab, III Reg. cap. XVII, vers. 3, illamque hoc beneficium et miraculum multiplici olei obtinuisse ab Eliseo, ob merita et eleemosynas mariti sui, qui in persecutione Jezebelis absconderat et aluerat centum prophetas Domini. Deus enim liberalitatem liberalitate remunerat, ac in misericordes summe misericors est, juxta illud: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, » *Math. cap. v.*

2. ET ECCE CREDITOR VENIT. — Hebræi tradunt hunc creditorem fuisse Joram regem Israel, qui pecuniam dederit Abdiæ, quas ille erogavit in alendis secreto centum prophetis, ideoque illas ab uxore ejus jam a rege repeti. Verum id confutat Abulensis, *Quest. IV.*

UT TOLLAT DUOS FILIOS MEOS AD SERVIENDUM SIBI. — Solebant Hebræi filios vendere aut servos abducere pro debitis parentum, ut patet *Math. cap. xviii, vers. 28, et Isaiæ L, 4.* Idem olim fecere Romani, teste Dionysio Halicarnassio, libro II, et Athenienses, teste Plutarcho de patribus qui filios Christiani, ut patet ex lege 2 de patribus qui filios distraxerunt, lib. IV Cod. tit. 43. Quod et suo tempore factum graviter queritur et deplorat S. Ambrosius, lib. *De Job cap. viii.*

NISI PARUM OLEI QUO UNGAR. — Sic et Septuaginta, Hebræice est, *nisi lecythus olei.* Noster et Septuaginta addunt: *quo ungar*, id est quo semel duntaxat ungi possim, ut significet modicum esse vas, et modicum esse olei. Olei enim usus proprie est ad unctionem, que apud Hebræos erat usitata et frequens. Alii cum Sanchez, *quo ungar*, scilicet post mortem illico, que mihi ob famam imminet. Moris enim Hebræis æque ac gentibus erat mortuos ungere ante sepulturam.

3. PETE MUTUO AB OMNIBUS VICINIS TUIS VASA VACUA NON FAUCA. — Ego enim officium ut omnia oleo impleantur: et quo plura vacua attuleris, eo plura oleo plena recipies. Tropologie significatur cor vacuum esse a cupiditatibus terrenis, ut Deus illud oleo gratie sue impleat. Audi S. Bernardum, serm. 6 *De Assens.*: « Unde spiritualis gratie inopia tanta quibusdam, cum aliis copia tanta extuberet? Profecto nec avarus, nec inops est gratie distributor; sed ubi vasa vacua desunt, stare oleum necesse est. Undique se ingerit amor mundici cum consolationibus, imo desolationibus suis, observat aditus; per fenestras irruit, mentem occupat; sed non ejus qui dixit: Renovit consolari anima mea; memor fui Dei, et delectatus sum. Præoccupatum nempe secularibus desideriis animum delectatio sancta declinat: nec miseri poterunt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, ut pariter sapias que sursum sunt, et que super terram. » S. Gregorius vero, hom. 3 in *Ezech.*, per oleum accipit doctrin-

nam que per doctores in vacuas hominum mentes effunditur. « Quia dum, inquit, ab unitis ore doctoris, parvum quid de amore divinitatis multorum vacue mentes audiunt, exuberante gratia, unguento divini amoris usque ad summum replentur. Etiam multorum nunc corda, que prius fuerant vacua vascula, unguento spiritali plena sunt que ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. » Unde S. Augustinus, serm. 206 *De Temp.*, docet viro Apostolico querenda esse « vasa vacua, » id est homines instructione indigentes, in quos oleum doctrine infundat: sic enim illa crescentibus hominibus crescit.

4. ET CLAUDE OSTIUM TUUM. — tum ne quis superveniens tuam infusionem olei in vasa interrumpat, vel remoretur et sistat; tum ut mirantibus hoc et beneficium sit secretum, utque videas solum Deum illud operari, nec ullum hominem ei cooperari; tum ut sola oleo fruaris, ne quis quippiam ex eo postulet aut decerpit. Mystice S. Augustinus, serm. 206 *De Temp.*: « Significatur, inquit, ut unusquisque eleemosynam clauso ostio faciat, id est pro solo Dei amore, non ideo ut laudetur ab hominibus, sed ut apud Deum inveniri gratiam mereatur. Qui enim pro laude humana eleemosynam facit, aperto ostio facit, quia apertum omnibus patet. Qui vero pro sola vita æterna, et pro remissione peccatorum bona opera fecerit, etiam si publice faciat, clauso ostio facit; quia de illa eleemosyna non hoc querit quid videatur, sed quod non videatur: laus enim humana videtur, æternum premium non videtur. »

5. ILLI OFFEREBANT VASA, ET ILLA INFUNDEBAT. — infundendo ergo crecabat. Angeli enim continuo aliud et aliud oleum lecytho suggerunt et infundunt, donec omnia vasa impleantur, quo facto stetit oleum, subducente se Angelo. Allegorice S. Augustinus, serm. 206 *De Temp.*: « In oleo, ait, misericordia intelligitur. Ergo vidua illi ideo debitum creverat, quia oleum misericordie peccando perdidit. Considerate, fratres: Defecit oleum et debitum crevit. Crevit oleum, et perit debitum. Creverat cupiditas, et perit charitas; redit charitas, et perit iniquitas. Veniente vero Eliseo Christo Domino vidua, hoc est Ecclesia, per augmentum olei, id est donum gratie et misericordie, vel charitatis pinguedine de peccatorum debito liberatur. »

Tropologie, idem S. Augustinus ibidem per oleum accipit charitatem, que erogando non minuitur, sed sui diffusionis semper accrescit. « Considerate, inquit, fratres charissimi, quamvis vidua illa oleum in vasculo proprio habuit, nec sibi sufficiebat, nec debitum reddere poterat. Verum est, charissimi. Qui se solum diligit, nec sibi sufficit, nec peccatorum suorum debitum reddit. Cum vero in alienis vasculis, id est omnibus vicinis et propinquis, et omnibus omnino hominibus operari oleum charitatis infundere, tunc et sibi sufficere, et ab omnibus se debitis poteri li-

bonae. Et vere, fratres, talis est natura sancti amoris, et vere charitatis, ut erogando crescat, et quantum in aliis plus expenditur, tantum in se abundantius cumuletur. » Idem confirmat ex antithesi cibi et olei, sive charitatis: « Cibum corporis si volueris egeni tribuere, ad presens, quod illi dederis, tu habere non poteris. Panem charitatis si dederis centum hominibus, integer manet. Si universo mundo largiri volueris, tibi nihil defuit, imo non solum non deficit, sed omnium illorum quibus largitus fueris, tuum tibi multipliciter crescit. Verbi gratia: Unum panem charitatis habebas; si nemini dedisses, ipsum solum haberes. Mille hominibus dedisti, mille panes acquisisti. » Rationem a priori subjicit: « Quia tanta est possessio charitatis, ut et singulis tota sit, et omnibus integra esse possit. Ergo et aliis dedisti, et tu nihil penitus perdidisti; imo non solum non perdidisti, sed sicut jam dixi, quidquid aliis a te collatum est, tu centupliciter acquisisti. » Unde subdit querendos esse homines pane corporali vel spirituali egentis, ut eis charitatem exhibentes, faciamus eam tam in nobis, quam in ipsis continuo crescere. Eadem habent et ex S. Augustino transcribere Eucherius, Angelomus, Beda, Rupertus et alii.

Vers. 8. 8. TRANSIIT ELISEUS PER SUNAM: ERAT AUTEM IBI MULIER MAGNA, — tum opibus et fama, scilicet opulenta, honorata, celebris; tum probitate et pietate, Unde Chaldaeus vertit, *ibi erat mulier timens peccata*. Fabulator R. Salomon Sunamitidem hanc fuisse sororem Abisag Sunamitidis, quae Davidi seni data est uxor, ad eum calefaciendum, III Reg. 1: nam a morte Davidis usque ad Eliseum, fluxere plusquam 80 anni. Quare haec mulier debuit se excedere annum etatis centesimum.

Vers. 9. 9. ANIMADVERTO QUOD VIR DEI SANCTUS EST ISTE. — Id advertit ab Elisei modestia, abstinentia, gravitate, sermone, precatione assidua, alique virtutibus heroicis. Quare fabulator R. Salomon id illam cognovisse, ex eo quod mense quam toties straverat Eliseo, nunquam musca insedisset, vel quid sordidum inhaesisset.

Vers. 10. 10. FACIAMUS ERGO EI COENACULUM PARVUM, — Hebreaus et Chaldaeus, *coenaculum muri parvi*; *muri*, id est ex muro et solida fabrica, non vero ex levibus asseribus: vel ut Vatablus, *muri*, id est muro conclusum et septum, ac semotum ab aliis domo partibus, ut quiete et secreto ibi solus degat, cret et medietur Eliseus.

ET PONAMUS EI IN EO LECTULUM ET MENSAM ET SELAN ET CANDELABRUM, — scilicet nil nisi praecise necessarium: sciebat enim Eliseum paupertatis studiosum pulvinaria, tapetes, aliaque ornamenta, quasi superflua non admitturum.

Vers. 12. 12. IN MEDIO POPULI MEI HABITO, — q. d. Ego pacifice inter meos civis et vicinos vivo, omnes amo, et ab omnibus amor: quare nulla mihi cum quopiam lis est, ut pro ea regis vel principis opem implorare debeam; imo si ea egerem, civis mei

me juvarent, et pro me regem interpellarent: omnibus enim nota et clara sum.

16. IN TEMPORE ISTO (q. d. proximo anno sub Vers. 14. hoc idem tempus) HABEBIS IN UTERO FILIUM.

NOLI MENTIRI ANCIILLAE Tuae. — « Mentiri, » non formaliter: sciebat enim Eliseum virum sanctum nolle illum fallere et contra mentem loqui, ut falso ei promitteret filium; sed materialiter, q. d. Utinam verus, non falsus reipsa accidat sermo tuus! utinam sermo tuus non sit tantum appretatio benevolae, sed et efficax propheta, ut revera sequente anno nascatur mihi filius!

17. ET CONCEPIT MULIER, ET PEREPIIT FILIUM. — Vers. 17. Tropologicè, audi ex Vitis Patrum, lib. VI, cap. 1, De contemplatione: « Dixit aliquando senex: Sunamitis Eliseum suscepit, eo quod non haberet affectum cum aliquo homine. Dicitur Sunamitis personam habere anime, Eliseus Spiritus Sancti: quacumque ergo hora recedit anima a saeculari confusione et perturbatione, advenit ei spiritus Dei, et tunc poterit parere, cum sit sterilis. »

23. QUAM OB CAUSAM VADIS AD EUM? HODIE NON Vers. 23. SUNT CALENDAE (scilicet Neomenia, quae erat prima dies lunae et mensis, ideoque quasi festa Hebraeis) NEQUE SABBATUM. — Hinc liquet, ut Abulensis, Quast. XXX, Vatablus, Serarius et alii, solere Hebraeos festis diebus Eliseum aliosque sanctos prophetas adire, ut ejus exhortationes et pia monita exciperent, utque ejus preces et benedictionem poscerent.

QUE RESPONDIT VADAM, — q. d. Omnino ire ad Eliseum cupio, opto et destino. Causam subijcit, ne maritus, audiens filium unicum mortuum, dolore exanimetur.

24. MINA. — Duc asinum, et me in asino ad Eli. Vers. 24. excedere.

26. RECTENE AGITUR CIRCA TE? etc., QUE RESPON- Vers. 26. DIT: RECTE. — « Recte, » licet enim filius meus sit mortuus magno meo dolore, tamen scio eum mortuum ex voluntate et decreto Dei quae rectissima et sanctissima est. Aut quia mox « recte » mecum agitur: omnino enim confido eum a te resuscitandum. Sic de puella mortua ait Christus: « Non est mortua, sed dormit, » quia scilicet ego eam mox a morte suscitabo, ut non tam esse mortua, quam dormire videatur, Lucae viii. Sunamitis autem hoc praetexit apud Giezi, ut per eum pateat sibi accessus ad Eliseum, qui virgo et castus vitans consortia feminarum, si audisset ejus filium jam mortuum, ad eum suscitandum misisset suum servum Giezi, uti et reipsa postmodum fecit.

27. APPREHENDIT PEDES RIJS, ET ACCESSIT GIEZI, Vers. 27. UT AMOVERET EAM. — Sciebat enim Giezi Elisei humilitatem, religionem et castitatem, ut nollet tangi et hoc pedum tactu honorari, et quasi adorari a femina.

29. TOLLE BACULUM MEUM. — Hinc Eliseum ges- Vers. 29. tasse baculum, ideoque priscos monachos eum gestasse docet Cassianus, lib. I Instit. cap. ix,

addidit mysticam ejus significationem, dicens: « Cujus gestatio spiritualiter monet, nunquam debere eos inter tot oblatrantes vitiorum canes, et invisibiles nequitarum spiritualium bestias, inermes incidere; de quibus Beatus David liberari postulans dicit: Ne tradas, Domine, bestias animam confidentem tibi; sed irruentes eas retundere crucis signaculo, ac longius propulsare, atque adversus se savientes, juxta memoria Dominicae passionis, et imitatione illius mortificationis exstinguere. »

SI OCCURRERIT TIBI HOMO, NON SALUTES EUM. — Causa fuit prima, ne Giezi salutando obvius, cum eisque colloquendo moras in via neceret, sed illo puerum apposito baculo suscitaret, antiquam maritus eum esse mortuum rescisceret, q. d. ait S. Augustinus, serm. 106 De Temp.: « Ita velociter ambulat, ut nullis fabulis occupari aut retardari praesumas. » Secunda, ut res maneret secreta.

Tertia, quia Giezi, ait Theodoretus et Procopius, erat laudis avidus, unde obvius gloriam dicens: Meus herus Eliseus misit me ut suscitarem mortuum, ideoque id facturus ad eum pergo; quare hac jactatione offensus Deum, itaque impediens miraculum, nec Deus per eum puerum suscitasset. Quarta, ut Giezi vitaret omnem oculorum auriumque distractionem, totumque se disponeret per preces ad tanti miraculi patratiorem. Ita Cajetanus, Abulensis et S. Ambrosius in cap. x Lucae, lib. VII ad illa: « Neminem salutaveris: Festinato enim, inquit, jubeat eum contendere, ut celebrande resurrectionis exsequeretur officium, ne, confabulatione alicujus obvii, mandato delibacteretur a munere. Ergo et hic non salutandi officium aufertur, sed obstaculum impediende devotionis aboletur: ut, quando divina mandantur, paulisper sequestrentur humana. »

31. POSUERAT BACULUM SUPER FACIEM PUERI, ET NON ERAT VOX NEQUE SENSUS. — Allegoricam causam dat S. Augustinus, serm. 106 De Temp. dicens: « Puer iste (Giezi) typum habuit beati Moysi. Misit enim eum Deus cum baculo in Aegyptum; sed baculus sine Christo flagellabo Aegyptum potuit, de originali vel actuali peccato liberare, vel resuscitare non potuit. Nihil enim, dicente Apostolo, ad perfectum adduxit lex. Opus erat ut qui baculum miserat, ipse descenderet. Baculus sine Eliseo nihil valebat, quia crux sine Christo nihil poterat. » S. Petrus per baculum a se missum e morte suscitavit S. Maternum suum discipulum, et primum Trevirensem Episcopum, ut habet ejus Vita, et S. Macedonius per baculum suum suscitavit Theodoretum pene exanimem, uti ipse refert in Philotheo, cap. iii.

PUER NON SURREXIT. — Cur? Rationem reddit Rabbi Salomon apud Lyranum: « Hoc, inquit, fuit propter demeritum Giezi, qui non servavit preceptum Elisei, sed occurrentibus sibi hominibus jactanter dicebat se missum ad suscitandum mortuum. » Indignus enim est qui miracula fa-

ciat, qui de illis faciendis gloriatur. Hoc profecto et previdit et praecavit Eliseus dicens ad puerum quem mittebat: « Si occurrerit tibi homo, non salutes eum; et si salutaverit te quispiam, non respondeas illi. » Nam ut recte Theodoretus, Quast. XVII: « Sciebat, inquit, esse honoris cupidum et causam dicturum: inane autem gloriam fore impediendo ne faciat miraculum. » Aliam causam dat R. Eliezer, cap. xxxviii: « Ridebat, inquit, Giezi dicendo obvius: Credisne baculum istum vitam restituere? »

34. ET INCUBUIT SUPER PUERUM, POSUITQUE OS SUUM SUPER OS EJUS, etc. — Franciscus Valesius, Sacrae Philosoph. cap. xxxv, Si liceret dicere, inquit, puerum non fuisse omnino mortuum, sed syncopen passum, naturalis fuisset haec Elisei curatio: nam syncopae correpti, extinctione naturalis caloris periclitantur mori, solentque tota et calefactione (maxime anhelitus humani; is enim calor congener est et vitalis) revocari. Rursus discurrebat Eliseus, ut suum calorem puero infundendum excitaret: is enim maxime exercitio excitatur; unde mox per eum sibi incumbentem excipiens, cepit oscitare, calore jam incipiente flatum agitare et discutere, et crescente vigore et spiritibus animalibus moveri, aperti sunt oculi, et deinde aliorum sensuum instrumenta, et puer ad officia vitae revocatus est. Verum ex narratione S. Scripture clare liquet puerum fuisse mortuum, non syncopen passum: incubuit ergo puero Eliseus easdem ob causas, ob quas Elias magister suus simili mortuo incubuerat, quas recensui III Reg. xvii, 21.

Allegorica et praecipua causa fuit, ut Eliseus uti nomine, ita et facto representaret Filii Dei incarnationem, in qua ipse carnem nostram induit, et quasi os ori, manus manibus, pedes pedibus accommodavit. Ita S. Augustinus, serm. 11 De verbis Apostoli: « Quid, inquit, significavit mortuus puer, nisi Adam (et peccatorem Adam filium per peccata mortuum)? posuit baculum supra mortuum, non surrexit. Si enim data esset lex quae posset vivificare, omnino ex lege esset justitia. Non ergo potuit lex vivificare. Venit ipse grandis ad parvulum, Salvator ad salvandum, vivus ad mortuum, venit ipse. Et quid fecit? Juvenilia membra contraxit, tanquam seipsum exanimatis, ut formam servi susceperet. Juvenilia ergo membra contraxit, parvum se parvo coaptavit; ut efficeret corpus humilitatis nostrae conformae corpori gloriae suae. Itaque in ipso typo Christo propheticè expresso suscitatus est non Adam, tanquam justificatus est impius. » Rursus idem S. Augustinus, serm. 106 De Temp.: « Venit, inquit, Eliseus et ascendit in coenaculum, quia venturus erat Christus, et ascensus crucis patibulum. Inclinauit se Eliseus, ut puerum resuscitaret; humiliavit se Christus, ut mundum in peccatis jacentem erigeret. Misit Eliseus oculos super oculos, manus super manus. Videte, fratres, quantum se vir ille

perfectæ ætatis contraxit, ut parvulo mortuo et jacenti congrueret. Quod enim Eliseus in puero præfiguravit, hoc in toto genere humano Christus implevit. Audi Apostolum dicentem: Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. Quia parvuli eramus, parvulum se fecit. Quia mortui jacebamus, prius se medicus inclinavit; quia et revera fratrem nemo potest jacentem erigere, si se noluerit inclinare. Quod autem puer oscitavit septies, septiformi gratia Sancti Spiritus ostenditur, quæ humano generi, ut resuscitetur in adventu Christi, tribuitur. » Eadem ex S. Augustino habent Eucherius, Angelomus, Beda, Rupertus et alii. Audi quoque S. Ambrosium, tom. II in cap. IV *Ecclesiastæ Exhortat. ad Clericos*, qui hæc de Christo in cruce se nobis commensurante, calefaciente et vivificante explicat: « Christus nobis commortuus est, ut nos calefaceret, qui ait: Ignem veni mittere in terram. Mortuus eram; sed quia in baptisate commortuus Christo sum, accepi lumen vite a Christo. Et qui in Christo moritur, per Christum calefactus vite et resurrectionis vaporem accipit. Frigidus erat puer, calefacit eum Eliseus spiritu suo, dedit ei vitam calorem. Condoxerunt ei, ut eum calor quietis ejus, qui in symbolo conceptus ei fuerat, excitaret. Frigidus itaque est, qui non moritur in Christo. Caleferi non potest, cui ignis ardens non appropinquat. Invalere non potest alteri, qui secum non habet Christum. » Audi denique S. Bernardum, serm. 46 in Cant. « Oculis suis texit meos, interioris hominis frontem claris luminibus ornans, fide et intellectu. Ori meo junxit suum, et mortuo signum pacis impressit; quoniam, cum adhuc peccatores essemus, reconciliavit nos Deo, justitia mortuos. Os ori applicuit, iterum inspirans in faciem meam spiraculum vite; sed sanctorum, quam primo. Nam primo quidem in animam viventem creavit me; secundo, in spiritum vivificantem reformavit me. Manus suas meīs superposuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiæ; aut certe manus suas misit ad fortia, ut doceret manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. Et oscitavit puer septies, quia septies in die laudem dicere consuevit. » *Psal. CXVIII.*

Symbolice B. Petrus Damianus, lib. *De contemptu sæculi*, cap. XXVIII: « Is, inquit, quem terroris virga suscitare non poterat, per amoris spiritum ad vitam rediit, dumque se parvulo accomodavit et compressit, facile crevit et suscitavit. » Rursum Eliseus hic symbolum dedit Eucharistiæ, in qua Christus, ut ait S. Cyrillus, totum se nobis commisit, ac quasi oculo oculis, os ori, manibus manibus, animam animæ nostræ applicuit; id quod pulchra specie per visum representatum fuit Ruperto Abbati Tulliensis: cum enim ipse a Superiore juberetur, capessere sacerdotium, pulseturque se tanto gradu indignum, per visum vidit Christum tractissimum se ad amplexum invitantem. Quare æperpent, Christum acerrissime amplexus et oscu-

latus, narrat Christum, quo profundius oscula admitteret, divinum os suum apertum, et hians præbuisse: simul etiam factum esse ut, inter eos amplexus, tum divino amore majorem in modum inflammaretur, tum etiam sacerdotii, quod antea fugiebat, desiderium sibi inspirari senserit; quod, simul ac illuxit, cum suo Abbati in hac casta, paulo post cum omnium gaudio exsecutum esse. Adjungit etiam aliud, quo post eum ordinem susceptum, non minus sit confirmatus. Nam jacenti in lectulo, hominis species apparuit de celo labens, capite obvoluto, quasi agnosci nollet, eaque se ita in eum tota demisit, ut caput capiti, pedes pedibus, reliqua membra cum omnibus membris intime commiseret: quin etiam ipsam animam substantiam modo quodam, qui verbis exprimi non posset, ita pervaderet, atque inquireret, et quidem citius et profundius, quam molliissima cera signo imprimitur. Addit vero, quod facile credi possit, secutam esse tantam tanque incredibilem jucunditatem ac suavitatem, ut nisi ea celeriter a Deo inhibita esset, is quasi torrens voluptatis sine dubitatione animam de corpore abstracturus fuerat. Hæc, uti narravi, de seipso refert ipse Rupertus, lib. XII in *Matthæ*, pag. 162, et ex eo Hieronymus Platus, libro I *De bono status relig.*, cap. XXXVII.

Tropologie, qui vult proximos peccato mortuos ad vitam gratiæ revocare, eorum infirmitatis se accommodet oportet, ac per excessum charitatis os ori, manus manibus, linguam linguæ quasi applicet. Idem facit religiosus, ut tam aliis religiosus, quam secularibus, quoad licet, per omnia se accomodet, ut faciebat Apostolus, dicens: « Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem. » Est enim in religione summa omnium unio, concordia, familiaritas, opulatio, uti ex S. Basilio, Chrysostomo et aliis docet Platus, lib. I *De bono status religiosi*, cap. XXVII et XXVIII.

34. ET INCURVAVIT SE SUPER RUM, — contrahendo membra sua magna, ut ea quasi adequaret parvis membris pueri. Ad hunc Septuaginta, et *inflexit super eum*, id est halitu suo afflando calefecit puerum. Unde sequitur:

ET CALFACTA EST CARO PUERI, — ut videlicet per calorem disponeret ad animationem et vitam — sicut ergo mater disponit embryonem in utero, calefaciendo, ad animam illi a Deo infundendam, sic fecit et Eliseus hic. Voluit enim Deus eum miraculum hoc operari eo modo, qui nature esset conformis. Simili modo Deus, ad mortem efformans in hominem viventem, « inspiravit in faciem ejus spiraculum vite. » *Genesis* II.

35. AT ILLE REVERSIS DEAMBULABAT IN DOMO SEMEL HUC ATQUE ILLUC, — ut ambulando exortaret tum majorem calorem, quem puero deinde incubendo aspiraret, tum majorem fervorem orandi pro pueri resurrectione. Allegorice, Eliseus ambulans representabat Christum ambulans

tem per Judæam, et ubique semina Evangelii spargentem. Ita Eucherius.

ET OSCITAVIT PUER SEPTIES, APERUITQUE OCVLOS. — Vatablus et alii, *sternavit*; Septuaginta, *confortatus* est. Cum enim puer capite laborasset, ut dictum est vers. 19, videtur caput habuisse oppletum humoribus, qui spirituum vitalium meatus occupantes, eum suffocant. Quare jam per Eliseum calore, vita et vigore et redditus, caput confortatum, sternutando expulsi humores se gravantes: ita cerebrum purgavit, puerumque perfecte sanitati reddidit.

ET COLLEGIT EX EA COLOCYNTHIDAS. — « Colocyntis » est cucurbita agrestis, quæ medici utuntur, ut pituitam vehementer expurgent; estque amarissima, unde vocatur « fel terre, » ait Vallesius, S. Platus, cap. XXXVI, additque: non tantum amara est, sed et perniciosa; adeo ut si supra quatuor obolos etiam emendata sumatur, possit super purgationes et exulcerationes ventris et mortem afferre, atque adeo admota exterius enecat factus. Hinc discit studium pauperum. Audi Theodoretum: « Quod autem vita prophetarum, inquit, nullas haberit possessiones docet historia. Nam qui erat eorum primus (Eliseus), nunc quidem eos excepti convivio olerum agrestium: nunc autem panis hordeaceos viginti apposuit centum viris, eoque ab aliis allatos. Eis autem tantam benedictionem impertit, ut et illos centum satiret, et post satietatem supersessent permulti. »

MORS IN OLLA, — q. d. Pulmentum hujus ollæ amarissimum est et pessimum, ut videatur esse venenum mortiferum. Tropologie, « mors est in olla » deliciarum mundi, quæ gulam et venerem provocant, ideoque varios morbos ac mortem præsentant et æternam accersunt; amara sunt ergo, ut colocyntides. Aliter S. Bernardus, uti mox dicam.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Eliseus liberat Naaman a lepra, canque immittit avaro et Simonio Giesi.

1. Naaman, princeps militiae regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, et honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ; erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. 2. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et captivum duxerant de terra Israhel puellam parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman. 3. Quæ ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria! profecto curasset eum a lepra quam habet. 4. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, et nuntiavit ei, dicens: Sic et sic locuta est puella de terra Israhel. 5. Dixitque ei rex Syriæ: Vade, et mittam litteras ad regem Israhel. Qui cum profectus esset, et tulisset secum decem talenta argenti, et sex millia aureos, et decem mutatoria vestimentorum, 6. detulit litteras ad regem Israhel, in hæc verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut

41. APPERTE, INQUIT, FARINAM. — Farina enim, quia glutinosa et leniens instat amyli, ait Vallesius, colocyntidarum mordacitatem et acrimoniam temperat; unde prudenter adhibita hic fuit ab Eliseo, licet potissima causa correctionis pulmentis fuerit virtus divina et miraculosa. Simili modo in lepra Naaman curanda, aliquid juxit aqua Jordanis, cap. V, et in ulcere Ezechie sanando, aliquid juxerunt Isaiæ ficius, cap. XX, 7; quia extergunt et discutunt tumores, si fiat cataplasma ex eis et farina hordeacea vel triticea. Ita Vallesius et Serarius, licet contrarium sentiant Angelomus et alii, scilicet hæc non juxisse, sed potius obfuisse, ut ostenderetur curationem hanc fieri non vi naturali, sed supernaturali et divina.

INVENIO TURBÆ. — Notat Theodoretus, *Quest. XIX*, filios prophetarum nil proprii possedisse, sed vivisse in communi, ut iam faciunt religiosi.

Tropologie S. Bernardus, serm. 63 *inter paucos*: « Prælati ex debito officii sui apponit subiectis ollam grandem herbas agrestes continentem, id est admonitionem de gravibus disserentem, acerbitate refertam, sed tamen igne Sancti Spiritus succensam. Subditi ergo perhorrescentes sermonum austeritatem, clamant: Mors in olla, et non possunt gustare. Sapiens igitur dispensator non affert, imo affert jubeat farinam; quoniam non præbet, sed hortatur habere caritatem, cuius condimento reddantur dulcia, quæ prius videbantur amara. Potest namque prædicator monita salutis auribus circumstantium insonare; sed æd. nemo nisi solus Deus valet saporem caritatis palato cordis infundere. »

43. UT APPONAM CORAM VIRIS CENTUM. — Eliseus hic miraculose multiplicans panes representat Christum, qui his paucis panibus pavit plura hominum millia. Mystice singula hæc adaptantur prædicatoribus, vide Angelomum.